

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Oleg Burak

Řízení před samosoudcem

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. června 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 125.681 znaků včetně mezer.

Oleg Burak

V Praze dne 26. června 2019

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu diplomové práce, JUDr. Bc. Jiřímu Říhovi, Ph.D., za jeho ochotu, podnětné diskuze a konzultace, bez kterých by diplomová práce nikdy nevznikla. Dále chci poděkovat své partnerce a rodině za jejich trpělivost a podporu, kterou mi projevili během studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Vývoj institutu samosoudce.....	3
1.1. Období první Československé republiky (1918–1938) a období Protektorátu Čechy a Morava.....	3
1.2. Období od roku 1945 do roku 1961.....	6
1.3. Období od roku 1961 do současnosti.....	8
2. Obecně k řízení před samosoudcem.....	13
2.1. Právní úprava de lege lata.....	13
2.2. Právní úprava de lege ferenda.....	17
3. Průběh soudního řízení před samosoudcem.....	19
3.1. Úvod k soudnímu řízení.....	19
3.2. Řízení po podání obžaloby a její přezkum.....	20
3.3. Rozhodnutí na základě přezkumu.....	21
4. Trestní příkaz.....	25
4.1. Obecně k trestnímu příkazu.....	25
4.2. Podmínky vydání trestního příkazu.....	26
4.3. Obsah a doručování trestního příkazu.....	27
4.4. Odpor.....	28
4.5. Trestní příkaz de lege ferenda.....	30
5. Hlavní líčení.....	34
5.1. Příprava hlavního líčení.....	34
5.2. Základní zásady hlavního líčení.....	36
5.3. Nařízení hlavního líčení.....	39
5.4. Průběh hlavního líčení.....	41
5.4.1. Zahájení hlavního líčení.....	41

5.4.2.	Poškozený v hlavním líčení.....	43
5.4.3.	Dokazování.....	43
5.4.4.	Závěr hlavního líčení.....	46
5.4.5.	Odročení hlavního líčení.....	47
5.5.	Rozhodnutí soudu v hlavním líčení.....	47
6.	Zjednodušené řízení.....	51
7.	Vykonávací řízení.....	53
8.	Shrnutí úvah de lege ferenda.....	55
	Závěr.....	56
	Seznam zkratk.....	57
	Seznam použitých zdrojů.....	58
	Řízení před samosoudcem.....	63
	Abstrakt.....	63
	Criminal procedure in front of a single judge.....	65
	Abstract.....	65

Úvod

Diplomovou práci na téma Řízení před samosoudcem jsem si vybral ze dvou důvodů. První z nich byl, že ze všech předmětů, které jsou na právnické fakultě vyučovány, jsem nejvíce tíhl právě k právu trestnímu. Druhým je ten, že bych se rád stal soudcem na trestním úseku, a myslím si, že k tomu mi znalosti, které jsem nabyl během studia, zdaleka nestačí, a je proto potřeba se na toto téma více zaměřit.

Cílem diplomové práce je nejen popsat všechny aspekty trestního řízení před soudem prvního stupně, které je vedeno jediným soudcem, v zákoně označeným jako samosoudce, ale i uvést sporné otázky, konfrontovat je a poskytnout na ně odpověď. Práce se též vyjádří i k možné budoucí právní úpravě trestního řádu, která je podkladem pro Komisi pro nový trestní řád. Mimo to je cílem práce též vyhledat právní úpravu, která je dle mého názoru nevhodná, a poskytnout řešení ve formě úvah de lege ferenda. Přínosnost práce do budoucna spočívá v nástinu možného budoucího vývoje trestního práva procesního v této oblasti. Metody využití v diplomové práci jsou deskripce, analýza a diachronní komparace a základními zdroji byly především komentované právní předpisy, odborná literatura, judikatura soudů a příspěvky v odborných člancích.

Práce je celkem rozdělena do úvodu, osmi číslovaných kapitol, z nichž jsou některé dále členěny na podkapitoly, a závěru. První kapitola se zabývá historickou právní úpravou a vývojem institutu samosoudce, a to od roku 1918 (resp. od roku 1873, jelikož došlo k převzetí rakousko-uherské právní úpravy) až do současnosti.

Druhá kapitola řeší problematiku obsazení okresních a krajských soudů a zaměřuje se na otázku, zda může samosoudce rozhodovat pouze u soudu okresního, nebo i u soudu krajského. Kapitola ve svém závěru uvádí úvahu de lege ferenda, která navrhuje zlepšení současného právního stavu.

Následující kapitoly se již věnují samotnému trestnímu řízení před soudem prvního stupně, které je ovšem z důvodu velkého množství informací rozděleno do vícero kapitol. Třetí kapitola řeší problematiku trestního řízení a přibližuje první úkony samosoudce poté, co státní zástupce podá obžalobu, tedy její přezkum a rozhodnutí, která na základě přezkumu může učinit.

Kapitola čtvrtá se zabývá trestním příkazem, jakožto rozhodnutím svého druhu, které je oprávněn vydat pouze samosoudce. Jelikož by však téma trestního příkazu

vydalo na samostatnou diplomovou práci, je toto téma popsáno pouze povrchně, a v závěru je opět uvedeno několik úvah de lege ferenda.

Pátá, nejobsáhlejší, kapitola se týká hlavního líčení, tedy nejdůležitějšího stádia trestního řízení, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu obžalovaného. Kapitola podrobně uvádí všechny úkony, které musí samosoudce vykonat pro to, aby mohlo hlavní líčení úspěšně proběhnout, a to od jeho přípravy, nařízení a průběhu až po všechna rozhodnutí, která v něm může učinit. Zvláštní podkapitola se věnuje též základním zásadám, které se projevují v hlavním líčení a bez nichž si lze průběh hlavního líčení jen těžko představit.

Šestá kapitola se zabývá zjednodušeným řízením navazujícím na zkrácené přípravné řízení. Kapitola popisuje výhody konání hlavního líčení ve zjednodušeném řízení oproti standardnímu hlavnímu líčení a na jejím konci je opět uvedena krátká úvaha o možné budoucí právní úpravě.

V sedmé kapitole je velmi krátce nastíněna právní úprava vykonávacího řízení. Cílem této kapitoly je nejen popsat vybraná rozhodnutí, která činí buď soud, nebo samosoudce, ale také se zamyslet nad tím, jak tuto právní úpravu vylepšit.

Osmá kapitola poté jen shrnuje úvahy de lege ferenda, které jsou uvedeny na konci některých kapitol, a v závěru poté odpovídám na otázku, zda se podařilo naplnit cíl diplomové práce.

1. Vývoj institutu samosoudce

1.1. Období první Československé republiky (1918–1938) a období Protektorátu Čechy a Morava

Jednou z osobností, které sehrály klíčovou roli při vzniku Československého státu, představoval Alois Rašín. Právě on byl autorem zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční zákon nebo také recepční norma). Alois Rašín sám o tomto zákoně prohlásil: „*Tímto zákonem mělo být zamezeno, aby nenastal bezprávný stav, aby se celá státní správa nezastavila...*“.¹ Recepční zákon přinášel materiální kontinuitu práva, když ve svém čl. 2 stanovil: „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“, a v čl. 3: „*Všechny ústavy samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení*“.

Na základě recepční normy tak došlo k převzetí rakouského a uherského právního řádu, což pro území Čech, Moravy a Slezska znamenalo, že na těchto územích platil rakouský trestní řád, tj. zákon č. 119/1873 ř. z. (dále jen „trestní řád 1873“), a pro oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi platil uherský trestní řád z roku 1896, tj. zákonný článek XXXIII/1896.² V další části se bude diplomová práce zabírat pouze právní úpravou platnou na území Čech, Moravy a Slezska jakožto teritoria dnešní České republiky.

Dne 29. února 1920 byl přijat zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky (dále jen „Ústava 1920“). Článek 94 Ústavy 1920 rozlišuje mezi soudy řádnými a výjimečnými. Mezi soudy řádné zahrnujeme soudy okresní, soudy krajské a zemské, soudy porotní, vrchní zemské soudy a nejvyšší soud. Soudy mimořádnými byly soud stanné a soudy sborové nastupující v určitých případech namísto soudu porotního.³

1 MALÝ, K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 319–320.

2 SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 44.

3 SOLNAŘ, V. *Učebnice trestního řízení platného v zemi české a moravkoslezské*. Praha: Melantrich, 1946, s. 33.

Okresní soudy začaly působit jako základní jednotky soudní soustavy, které řešily věci nejmenší závažnosti, a působili u nich pouze samosoudci. Ostatní soudy působily jako soudy sborové.⁴

Okresním soudům příslušelo podle trestního řádu 1873 jednak vést celé trestní řízení v první instanci, pokud se jednalo o přestupky přikázané soudům, a dále poskytovat součinnost v přípravném vyhledávání a vyšetřování zločinů a přečinů.⁵ Součinností se rozumělo, že vedly celé přípravné řízení nebo prováděly jednotlivé procesní úkony z vlastní povinnosti, na žádost soudce nebo státního zastupitelství, nebo na žádost jiného soudu, který požádal o právní pomoc.⁶

Podrobněji povinnosti samosoudce upravovalo nařízení ministra spravedlnosti⁷, které v ustanovení § 13 stanovilo, že „*samosoudci ustanoveni u okresního soudu jsou svým ustavením oprávněni, aby samostatně vykonávali trestní soudnictví okresnímu soudu příslušející jak v řízení pro přestupky, tak v řízení pro zločiny a přečiny. Jen usnesení o uvalení nebo zrušení vazby musí býti ke schválení předkládána, není-li nebezpečí v prodlení, přednostovi okresního soudu*“.⁸

V roce 1921 došlo k přijetí zákona č. 471/1921 Sb. z. a n., o změně některých ustanovení trestního práva, a jímž se mění další jeho ustanovení. Touto úpravou byla rozšířena agenda, která náležela do působnosti samosoudců. Ustanovení § 6 tohoto zákona uvádí: „*Trestný čin, který náleží k příslušnosti sborového soudu první stolice, budiž přikázán k rozsouzení jedinému členu tohoto soudu jako samosoudci, jestliže veřejný žalobce navrhnul ve spise obžalovacím (návrhu zastupujícím spis obžalovací) pro všechny obviněné jako hlavní trest ztrátu svobody do šesti měsíců buď samu o sobě, buď vedle trestu peněžitého nebo jediného trestu na penězích a jestliže žádný z obžalovaných anebo z jejich obhájců nepodá proti tomu odporu ve lhůtě tři dnů, počítané ode dne, kdy byl obhájci doručen spis obžalovací (návrh zastupující obžalobu). Nemá-li obviněný obhájce, ustanoví mu ho soud k tomu konci z úřední povinnosti (...)*“.⁹

4 SOLNAŘ, V. *Učebnice...*, s. 35.

5 Ustanovení § 9 odst. 1 a § 9 odst. 2 trestního řádu 1873.

6 SOLNAŘ, V. *Učebnice...*, s. 35-36.

7 Nařízení ministra spravedlnosti, kterým se vydává nový jednací řád pro soudy první a druhé stolice, č. 112/1897 ř. z., ze dne 5. května 1897.

8 SOLNAŘ, V. *Československý trestní řád platný v Čechách na Moravě a ve Slezsku: (s vedlejšími předpisy, které jej doplňují)*. Praha: nákladem spolku českých právníků "Všehrd", 1932, s. 35.

9 HERRNRITT, V., KALLAB, J. *Trestní řád československý a předpisy jej doplňující: platné v Čechách a v zemi Moravsko-slezské*. Druhé přepracované a rozmnožené vydání. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 33.

Podmínkou pro konání takového řízení před samosoudcem tedy bylo, aby obžaloba podaná podle zákona č. 471/1921 Sb. z. a n. obsahovala některý z taxativně vypočtených trestů. Tento návrh byl posléze současně doručen jak obviněnému, tak i obhájci (dle výnosu ministerstva spravedlnosti č. 15.798/27, ze dne 14. dubna 1927, ve kterém Ministerstvo spravedlnosti doporučilo současné doručení návrhu jak obviněnému, tak i obhájci), a teprve po nabytí právní moci návrhu se věc přikázala samosoudci k nařízení hlavního líčení.¹⁰

Samosoudce takové věci projednal podle ustanovení platných pro řízení před sborovými soudy.¹¹ Při projednávání těchto věcí měl samosoudce práva a povinnosti předsedy senátu, nicméně byl v takovém případě omezen v možnosti výběru trestu, neboť směl uložit pouze trest zmíněný v ustanovení § 6 téhož zákona. V případě, že by došlo k překročení tohoto omezení, jednalo by se o důvod zmatečnosti.¹²

Další zmínku o samosoudcích nalezneme v zákoně č. 217/1896 ř. z., o organizaci soudní, který stanovil, že „soudce okresní, nevyžádav si rozhodnutí nadřízeného soudu sborového instance první, může tím vyříditi odmítnutí samosoudců, že právní věc odevzdá některému z ostatních samosoudců, naproti kterému v této věci není závady právní“.¹³ Na základě této právní úpravy dochází k rozšíření působnosti ustanovení trestního řádu a k zjednodušení postupu pro odnětí věci samosoudci pro právní vady.¹⁴

Protektorát Čechy a Morava byl zřízen Hitlerovým výnosem č. 75/1939 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, ze dne 16. března 1939, kterým došlo na území dnešní České republiky k vzniku duality právních režimů. Pro německé státní příslušníky platilo právo německé a pro obyvatele Čech a Moravy platilo právo První republiky, Druhé republiky a protektorátní právo. Pouze v těch případech, kde rozhodovaly výlučně německé soudy, se postupovalo i v případech příslušníků protektorátu podle německého práva.¹⁵

Trestní proces byl významně ovlivněn přijetím dvou nařízení, která určovala, zda se trestněprávní jednání bude stíhat podle práva protektorátního, nebo říšského. Těmito nařízeními byla nařízení o německém soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava

10 HERRNRITT, V., KALLAB, J. *Op. cit.*, s. 33.

11 Ustanovení § 7 zákona č. 471/1921 Sb. z. a n.

12 Podle § 281 odst. 11 trestního řádu 1873; srov. HERRNRITT, V., KALLAB, J. *Op. cit.*, s. 34

13 Ustanovení § 28; dostupné též na <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1896&page=686>.

14 Srov. SOLNAŘ, V. *Československý trestní řád...*, s. 66-67.

15 S ohledem na omezený rozsah diplomové práce se nebudu zabývat bližším rozбором právní úpravy

vztahující se na německé státní příslušníky.

ze dne 14. dubna 1939, RGBI. I., S. 752, a nařízení o výkonu soudní pravomoci v Protektorátu Čechy a Morava, RGBI. I., S. 754, z téhož dne.¹⁶

Právní předpisy v tomto období sledovaly zejména přizpůsobení práva protektorátního k právu říšskému a zjednodušení trestního procesu. Konkrétně se jednalo např. o vládní nařízení č. 306/1939 Sb. z. a n., které snížilo počet členů senátu, dále vládní nařízení 396/1940 Sb. z. a n., které mimo jiné zastavilo působnost porot, vládní nařízení 143/1942 Sb. z. a n., jímž se protektorátní trestní právo přizpůsobuje právu říšskému, a vládní nařízení č. 184/1944 Sb. z. a n., ke zjednodušení protektorátního trestního soudnictví.

Předpisy vydané v době nesvobody byly zrušeny na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, znovu publikovaným vyhláškou ministra vnitra ze dne 27. července 1945, č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku.¹⁷

1.2. Období od roku 1945 do roku 1961

V období po druhé světové válce došlo k návratu k trestnímu právu procesnímu, které platilo v předválečném období. Nejednalo se ovšem o návrat absolutní. V mezidobí totiž došlo k přijetí právních předpisů, které byly vydány formou dekretů prezidenta republiky a které významně proměňovaly některé části procesního práva. Jednalo se zejména o tzv. Velký retribuční dekret,¹⁸ který zřídil mimořádný lidový soud. Ten soudil v dekretu vyjmenované delikty, jichž se pachatelé dopustili v období zvýšeného ohrožení státu,¹⁹ v pětičlenných senátech, a dále byl na základě dekretu²⁰ zřízen jako trestní a čestný soud tzv. Národní soud, který soudil v sedmičlenných senátech.²¹ Retribuční soudnictví však znamenalo pouze úpravu mimořádnou bez významnějšího vlivu na následný vývoj československého trestního práva procesního.²²

16 SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*, s. 47.

17 BLÁHOVÁ, I. *Rekodifikace trestního práva procesního v letech 1948-1950*. Praha: Auditorium, 2017, s. 19.

18 Dekret presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, č. 16/1945 Sb., ze dne 19. června 1945.

19 Od 21. května 1938 do 31. prosince 1946, začátek doby byl stanoven dekretem č. 16/1945 Sb., a její konec vládním nařízením č. 217/1946 Sb.

20 Dekret presidenta republiky o Národním soudu, č. 17/1945, ze dne 19. června 1945.

21 SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*, s. 61-62.

22 BLÁHOVÁ, I. *Op. cit.*, s. 20.

Jako jediný prvek, který přetrval, bychom mohli považovat posílení laického prvku ve složení soudních senátů.

Události po únoru 1948 s sebou přinesly nutnost rekonstrukce téměř všech právních odvětví a jejich přizpůsobení novým společenským a ekonomickým poměrům. Období rekonstrukce právního řádu, které proběhlo mezi lety 1948 a 1950, nazýváme právní dvoutletka. Trestní právo bylo stále prostředkem k potírání běžné kriminality, nicméně se též stalo i nástrojem politické perzekuce. Nový trestní řád si kladl za cíl ulehčit procesy proti odpůrcům komunistické vlády, ale také sjednotit roztržitou právní úpravu, která platila na území Československa a realizovat některé reformní koncepce, jež se objevily v úvahách meziválečného období.²³

Důsledkem právní dvoutletky bylo přijetí nového trestního řádu, zákona č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád 1950“), který v prvním ustanovení vyjadřoval třídní zaměření trestního řízení („*projednávání věcí se má dít tak, aby vychovávalo občany k ostražitosti vůči nepřátelům pracujícího lidu a jiným rušitelům jeho budovatelského úsilí a k plnění občanských povinností*“), a v dalších ustanoveních výrazně posiloval roli prokurátora, čímž došlo k oslabení soudního řízení na úkor řízení přípravného. K dalšímu posílení pozice veřejné obžaloby pak došlo v rámci reformy justice po roce 1952. Soud byl nyní omezen na pouhé rozhodnutí v meritu věci, zatímco prokurátor vedl celé přípravné řízení a hrál stěžejní roli rovněž při výkonu rozhodnutí.²⁴

Další významnou změnou, kterou přinesly nové právní předpisy, bylo trvalé zavedení principu lidového soudnictví, s nímž jsme se mohli setkat právě v institutu mimořádných lidových soudů.²⁵ Tento princip nalezneme v ústavním zákoně č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, kde je uvedeno, že „*soudy vykonávají svou moc zpravidla v senátech*“. Dále je zde stanoveno, že „*soudní senáty se skládají zásadně ze soudců z povolání a ze soudců z lidu (...)*“. Úloha samosoudce tak v trestním řízení významně upadá, neboť podle nové úpravy je trestní řízení vedeno zejména před senátem.²⁶ Prováděcím zákonem byl zákon č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví.

23 BLÁHOVÁ, I., BLAŽEK L., KUKLÍK, J., a ŠOUŠA, J. *Právní dvoutletka: rekonstrukce právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014, s. 221 - 222.

24 SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*, s. 64.

25 Již v meziválečném období se ovšem objevily některé takové soudy, např. lidové soudy cenové. Jednalo se ovšem o speciály, navíc časově omezené.

26 Ustanovení § 140 odst. 1 a § 140 odst. 3 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

Jediný soudce konal úkony dožádaného soudu, kdy měl na základě trestního řádu práva a povinnosti předsedy senátu.²⁷ Výjimkou bylo řízení u nižšího polního soudu, které bylo upraveno v hlavě sedmé („*odchylky pro zvláštní způsoby řízení*“), oddílu pátém („*polní řízení*“). Vojenský samosoudce vykonával soudní moc bez účasti soudců z lidu v případě, že šlo „*o trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvě léta*“, nebo jestliže šlo o „*trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, avšak nižší polní prokurátor navrhne, aby nebyl uložen trest odnětí svobody převyšující dvě léta*“. Samosoudce však mohl předložit věc senátu v případě, že tento trest nepovažoval za dostačující. Podle druhého odstavce měl samosoudce práva a povinnosti senátu a předsedy senátu.²⁸

V druhé polovině 50. let došlo k přijetí nového trestního řádu, zákona č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „*trestní řád 1956*“), který zavedl významné reformy trestního procesu v oblasti dodržování zákonnosti trestního řízení. Z hlediska role samosoudce však nedošlo k výraznějším změnám, neboť trestní věci byly stále vyřizovány jako věci senátní. Zmínku o rozhodování jediného soudce nalezneme v ustanovení § 2 odst. 4 in fine trestního řádu 1956, kde je řečeno že předseda senátu rozhoduje jako soudce jediný jen v těch případech, kde to zákon výslovně připouští. Mezi tyto případy řadíme ustanovení § 53 trestního řádu 1956, podle kterého „*úkony dožádaného soudu koná soudce jediný; při tom má práva a povinnosti předsedy senátu*“. Další případy, kdy dochází k rozhodování předsedy senátu jsou ty, které neobsahují rozhodnutí ve věci samé (jako je např. rozhodnutí o určení výše tlumočného v řízení před soudem podle § 29 odst. 2, rozhodnutí o vydání příkazu k zatčení podle § 76 odst. 2, rozhodnutí o vrácení a prodeji věci podle § 88 odst. 3 trestního řádu 1956, atd.).²⁹

1.3. Období od roku 1961 do současnosti

Na počátku 60. let 20. století došlo k přijetí několika významných právních předpisů, které ovlivnily další vývoj trestního řízení v Československu. Mezi tyto předpisy řadíme ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické

²⁷ Ustanovení § 54 odst. 2 trestního řádu 1950.

²⁸ Ustanovení § 258 trestního řádu 1950. Srov. též rigorózní práci Lucie Bělohradské, na téma Trestní řízení před samosoudcem, práce je dostupná z <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/162004>.

²⁹ SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*, s. 64.

republiky ze dne 11. července 1960 (dále jen „Ústava 1960“), a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním ze dne 29. listopadu 1961, který je ve znění pozdějších novel platný a účinný až do současnosti (dále jen „trestní řád“ nebo „TŘ“).

Ústava 1960 stanovila, že „soudy rozhodují zásadně ve sborech“³⁰, což dále rozvinul trestní řád, který v základních zásadách stanovil, že „soudy v trestním řízení rozhodují v senátech; předseda senátu sám rozhoduje jen tam, kde to tento zákon výslovně stanoví“.³¹ Obsazení trestních soudů se věnovala i teorie. Například Vladimír Solnař tvrdí, že senátní rozhodování zaručovalo důkladnější posouzení věci, než tomu bylo u soudce jediného, a vzájemná kontrola soudců lépe zabezpečila dodržování socialistické zákonnosti.

Sbory, nebo též senáty, byly upraveny přímo v Ústavě 1960, podle které byly složeny ze soudců z povolání a ze soudců, kteří funkci vykonávali vedle svého zaměstnání, a obojí soudci si byli rovni.³² V trestním řízení rozhodovaly zejména senáty, které byly složeny ze soudců z povolání a ze „soudců z lidu“, výjimečně však docházelo i k rozhodování pouze soudců z povolání, kdy tito rozhodovali u soudů vyšších instancí o procesních záležitostech.

Samosoudce tak rozhodoval pouze ty otázky, které mu trestní řád výslovně svěřil. Jednalo se zejména o rozhodování o přijetí obžaloby.³³ Dále rozhodoval o úkonech, které nevyžadovaly rozhodnutí ve věci samé, jako např. o propuštění obviněného na svobodu z vazby se souhlasem prokurátora podle ust. § 72 odst. 3 TŘ, nebo o určení výše znalečného podle ust. § 111 odst. 2 TŘ.³⁴

Československé socialistické zřízení do této chvíle nedávalo řízení před samosoudcem příliš mnoho prostoru, což se ovšem změnilo v souvislosti s přijetím normalizačního zákona č. 149/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ze dne 18. prosince 1969. Tento zákon, který nabyl účinnosti 1. ledna 1970, v sobě zahrnoval několik institutů, které zcela změnilu podobu trestního řízení.

První významnou změnou bylo aktualizování základních zásad trestního řízení, konkrétně byl změněn odst. 9, který nově zněl: „*V trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce; předseda senátu a samosoudce rozhodují sami jen tam, kde to tento zákon výslovně stanoví*“.

30 Čl. 100 odst. 1 Ústavy 1960.

31 Ustanovení § 2 odst. 9 TŘ.

32 Čl. 100 odst. 2 Ústavy 1960.

33 Ustanovení § 194 TŘ.

34 SOLNAŘ, V. *Československé trestní řízení*.... Praha, 1963, s. 72.

Zadruhé došlo k vložení osmého oddílu do hlavy desáté trestního řádu, který se nazýval „*Objasňování přečinů*“. Jednalo se o jakéhosi předchůdce dnešního zkráceného přípravného řízení. V případě, že měl prokurátor za to, že výsledek objasňování odůvodňuje postavení podezřelého před soud, podal soudu návrh na potrestání. Ve věcech, kde bylo konáno pouze objasňování přečinů, bylo trestní stíhání zahájeno doručením návrhu na potrestání soudu.

Třetím, a pro účely této práce nejvýznamnějším, důsledkem novely bylo vložení čtvrtého oddílu do hlavy devatenácté, který se jmenoval „*řízení před samosoudcem*“. Samosoudce tak mohl nově vést řízení o přečinech, které byly do právního řádu zavedeny zákonem č. 150/1969 Sb., o přečinech, ze dne 18. prosince 1969, a o taxativně vyjmenovaných trestných činech v ustanovení § 314a odst. 1 TR (šlo např. o trestné činy neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví, útoku na státní orgán a orgán společenské organizace, útoku na veřejného činitele a další). Stanovisko Nejvyššího soudu dále uvádělo, že ve věcech uvedených v § 314a odst. 1 trestního řádu koná samosoudce i vykonávací řízení.³⁵ Tato pravomoc však byla redukována omezením v odst. 2, podle kterého samosoudce nemohl konat řízení o trestném činu proti mladistvému, uprchlému, osobě zbavené nebo omezené na svéprávnosti, zvláště nebezpečnému recidivistovi a proti osobě, u níž jsou pochybnosti o způsobilosti se náležitě hájit vzhledem k tělesným nebo duševním vadám. Posledním případem, kdy samosoudce nemohl vést řízení, byl případ, kdy měl být uložen souhrnný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem.

Judikatura Nejvyššího soudu³⁶ dále dovodila, že *v případech, ve kterých jsou splněny podmínky pro uložení souhrnného trestu a předcházející trest byl uložen v řízení před senátem, je k projednání přečinu příslušný senát a nikoliv samosoudce, a to i tehdy, kdy by mělo dojít k upuštění od uložení souhrnného trestu.*³⁷

Podle ustanovení § 314b TR měli samosoudci, stejně jako je tomu v stávající úpravě, stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda, nekonali však předběžné projednání obžaloby a návrhu na potrestání. A stejně jako dnes nekonal samosoudce neveřejné zasedání. Poté, co samosoudce obdržel návrh na potrestání, mohl učinit některá z rozhodnutí podle ustanovení § 314c odst. 1 TR, a to buď postoupit věc příslušnému soudu, nebo příslušnému orgánu, zastavit nebo přerušit trestní stíhání, nebo

35 Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR Tpjf 102/70, publikované pod č. 11/1972 Sb. rozh. tr.; srov. též RŮŽEK, A. *Trestní řád: komentář. 2., přepracované a doplněné vydání*. Praha: Panorama, 1981, s. 763.

36 Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 3 Tz 120/70, publikováno pod č. 18/71 Sb. rozh. tr.

37 RŮŽEK, A. *Československé trestní řízení*. Praha: Panorama, 1982, s. 321.

věc vrátit prokurátorovi. Prokurátor mohl proti těmto rozhodnutím podat stížnost s odkladným účinkem, s výjimkou rozhodnutí o přerušení trestního stíhání, kde stížnost odkladný účinek neměla.

Neučinil-li samosoudce žádné z rozhodnutí podle § 314c odst. 1 TŘ, doručil návrh na potrestání obviněnému spolu s předvoláním k hlavnímu líčení. Pokud byla samosoudci spolu s návrhem na potrestání odevzdána zadržená osoba, musel samosoudce rozhodnout nejpozději do 48 hodin o vzetí do vazby. Samosoudce rozhodl věc při hlavním líčení rozsudkem v případě, že neučinil žádné jiné rozhodnutí, které zákon uvádí v ust. § 314c odst. 1 písm. a) až e) TŘ.³⁸

V roce 1973 došlo k přijetí další novely trestního řádu, která přinesla rozšíření ustanovení § 314d TŘ o druhý odstavec. Podle tohoto ustanovení mohl samosoudce v řízení o přečinu vyhotovit zjednodušený písemný rozsudek, jestliže se po vyhlášení rozsudku prokurátor a obviněný vzdali práva na odvolání. Takový rozsudek pak neobsahoval odůvodnění.³⁹

Plénum Nejvyššího soudu ČSSR přijalo stanovisko, kde vyložilo možnost použití zjednodušeného písemného rozsudku. Tento typ rozsudku bylo možné využít i v případě, kdy se prokurátor nebo obviněný vzdali práva na odvolání později než bezprostředně po vyhlášení rozsudku. Zákonná podmínka⁴⁰ nebyla splněna v případě, že prokurátor nebo obviněný podal odvolání po vyhlášení rozsudku, ale poté jej vzal zpět.⁴¹

Mnohem důležitější bylo však zavedení institutu trestního příkazu.⁴² Samosoudce mohl rozhodnout trestním příkazem bez projednání věci v hlavním líčení v řízení o přečinech za splnění podmínek stanovených v § 314e odst. 1 písm. a) nebo b) TŘ. Trestním příkazem bylo možné uložit pouze taxativně vypočtené tresty a platila určitá omezení, kdy trestní příkaz nebylo možné vydat (např. v řízení proti mladistvému, nebo mělo-li být rozhodnuto o ochranném opatření a další). Proti trestnímu příkazu mohl podat obviněný a osoby, které byly oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, odpor do osmi dnů od jeho doručení. Tím došlo k automatickému zrušení trestního příkazu a samosoudce ve věci nařídil hlavní líčení. Samosoudce však

38 Ustanovení § 314d TŘ.

39 Srov. RŮŽEK, A. *Československé trestní řízení*, s. 322.

40 Ustanovení § 314d odst. 2 TŘ.

41 Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. prosince 1974, PlsF 3/74, publ. ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 1/1975.

42 Trestní příkaz byl nově upraven v hlavě devatenácté, oddílu pátém, konkrétně v ustanoveních § 314e až 314g trestního řádu, a navazoval tak na ustanovení o řízení před samosoudcem.

nesměl obviněnému uložit přísnější trest, než jaký byl uložen trestním příkazem (pokud nedošlo k podstatné změně skutkového stavu).⁴³

Události roku 1989 s sebou přinesly potřebu zapracovat do trestního řádu změny, ke kterým došlo jak ve společenském životě, tak i v trestním právu hmotném. Řízení před samosoudcem doznalo změny již novelou trestního řádu, zákonem č. 178/1990 Sb., kterou se mění a doplňuje trestní řád. Samosoudci nově vedli řízení o trestných činech, pro které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující jeden rok (tato hranice je krátce poté novelizována zákonem č. 558/1991 Sb., kdy došlo ke zvýšení na dva roky). Důležitější změnou ovšem bylo zrušení institutu trestního příkazu, který byl do trestního řádu v pozměněné podobě opět vložen zákonem č. 292/1993 Sb. Tímto zákonem také došlo k rozšíření působnosti samosoudce, jelikož konal řízení o trestných činech, jejichž horní hranice nepřevyšovala pět let.

Tzv. velká novela trestního řádu, zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, přinesla do trestního řádu nový institut, a to zkrácené přípravné řízení. Vedení zkráceného přípravného řízení mělo důsledky do následujícího řízení před soudem. Samosoudce mohl na základě nového ustanovení § 314b trestního řádu projednat ve zjednodušeném řízení ty věci, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení. Trestní stíhání bylo zahájeno tím, že byl soudu doručen návrh státního zástupce na potrestání.

Účelem zkráceného přípravného řízení a navazujícího zjednodušeného řízení je především rychlé vyřízení věci. Soudce vyslechl obviněného ke skutečnostem, které považoval za nesporné, a dotázal se jej, zda souhlasí s tím, že tyto skutečnosti nebudou v hlavním líčení dokazovány. Se souhlasem stran mohl přečíst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů. Obviněnému bylo poté doručeno předvolání k hlavnímu líčení, které se mohlo s jeho souhlasem konat ihned po výsledku.⁴⁴

Samosoudce mohl bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, pokud byl skutkový stav spolehlivě prokázán, a to jak ve standardním, tak i ve zjednodušeném řízení.

Poslední novelou trestního řádu upravující řízení před samosoudcem bylo přijetí zákona č. 193/2012 Sb., účinného od 1. září 2012. Přijatý zákon zavedl zejména institut

43 Zákon č. 48/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád.

44 SCHELLE, K. *Vývoj trestního řízení*, s. 70-75.

dohody o vině a trestu⁴⁵ a došlo též k dalším, minoritním, úpravám trestního řádu vzhledem k problematice diplomové práce.⁴⁶

45 Ustanovení § 175a a násl. a § 314o a násl. TŘ.

46 Upraven byl § 314c odst. 1, za nějž byl vložen odst. 2.

2. Obecně k řízení před samosoudcem

2.1. Právní úprava de lege lata

Trestní řád stanovuje, že samosoudce koná řízení o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.⁴⁷ Tohoto ustanovení se však podle druhého odst. téhož paragrafu nepoužije, jestliže má být uložen souhrnný nebo společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem. To ovšem neřeší otázku, zda může samosoudce rozhodovat pouze u soudu okresního, nebo i soudu krajského.

Odborná literatura se shoduje na tom, že samosoudce může rozhodovat pouze v prvním stupni v řízení před okresním soudem.⁴⁸ Tento závěr je opřen o rozhodnutí č. 11/1999 Sb. rozh. tr., jehož právní věta zní: „*Nevyužije-li krajský soud jako soud prvního stupně možnost podle § 23 odst. 2 TŘ postoupit vyloučenou věc okresnímu soudu, pak rozhoduje v senátě složeném ze soudce a dvou přísedících i ohledně trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.*“⁴⁹

Obžalovaný byl v této kauze stíhán pro trestný čin vraždy a pro trestný čin padělání a pozměňování veřejné listiny. Městský soud v Praze vyloučil řízení o druhém bodu obžaloby ze společného řízení a nařídil hlavní líčení, které skončilo odsouzením obžalovaného. Ohledně prvního bodu bylo rozhodnuto tak, že věc byla vrácena státnímu zástupci k došetření. Vrchní soud v Praze, jako soud odvolací, dospěl k závěru, že v řízení před Městským soudem v Praze došlo k zásadním a podstatným vadám. Takovou vadou podle Vrchního soudu bylo, že ve věci rozhodl samosoudce a nikoliv senát. Podle Vrchního soudu byla správně určena věcná a místní příslušnost Městského soudu, jakožto soudu prvního stupně, protože obžaloba byla podána pro trestný čin vraždy, a ke změně této příslušnosti nedošlo ani po vyloučení druhého skutku ze společného řízení. Jelikož však nebyl využit institut postoupení věci podle § 23 odst. 2 TŘ za středníkem, měl za této situace rozhodnout senát, nikoliv samosoudce.

47 Ustanovení § 314a odst. 1 TŘ.

48 Srov. ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 153; dále též FENYK, J., a kol. *Trestní právo procesní. 6., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 153; a také JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2018, s. 217.

49 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 9 To 152/97, publ. pod č. 11/1999 Sb. rozh. tr.

K tomuto závěru došel Vrchní soud na základě § 12 odst. 2 zákona o soudech a soudcích (pozn. jednalo se o již neúčinný zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích), který stanovil, že krajský soud rozhoduje v senátech a samosoudci rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy (těmito zákony jsou trestní řád a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád). Dále ke svému závěru využil komparace mezi výše uvedenými zákony, kde poukázal na to, že trestní řád oproti občanskému soudnímu řádu nezná žádné ustanovení o tom, že v prvoinstančním řízení před krajským soudem rozhoduje samosoudce, což podle Vrchního soudu znamená, že v trestním řízení rozhoduje samosoudce pouze u soudu okresního.⁵⁰

Významné učebnice trestního procesu ovšem poukazují na novější a odchylnou judikaturu od výše uvedeného usnesení Vrchního soudu a také na zveřejněný odborný článek.

Učebnice autorského kolektivu Šámala odkazuje na rozsudek krajského soudu, který byl publikován i v odborném časopise *Trestněprávní revue*.⁵¹ Tímto rozsudkem byl obviněný uznán vinným z trestného činu nekalé soutěže. Věcně příslušným k projednání této věci byl krajský soud. Ten věc projednal samosoudcem s ohledem na ust. § 17 odst. 1 písm. c) a ust. § 314a odst. 1 trestního řádu s přihlédnutím k výši trestní sazby stanovené trestním zákoníkem. V odůvodnění uvedl, že věcná příslušnost je zakotvena ustanovením § 17 TŘ. Podle soudu trestní řád vychází z toho, že zákon krajským soudům svěřuje jak trestní věci s vysokým stupněm společenské nebezpečnosti, tak i věci, které jsou zejména právně složité. Soud dále vyložil úpravu právního řádu k obsazení soudu. Tu nalezneme v ust. § 31 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (dále jen „ZSS“), kde je uvedeno, že krajský soud rozhoduje v senátech, a že samosoudci rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy. Takovým případem je dle krajského soudu i ust. § 314a TŘ, kde jediným kritériem je zákonem uvedená horní hranice trestu odnětí svobody. Ustanovení § 314a TŘ nečiní rozdíl mezi věcnou příslušností soudu okresního, nebo krajského. Na základě této argumentace dospěl soud k tomu, že krajský soud musí být obsazen jen a pouze samosoudcem v těch případech, kdy je v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a zároveň jedná o trestném činu, jehož horní hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje pět let.⁵²

50 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 9 To 152/97, publ. pod č. 11/1999 Sb. rozh. tr.

51 ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 154.

52 Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. dubna 2008, sp. zn. 16 T 10/2007. Publikovaný též v *Trestněprávní revue*, 2009. č. 7, s. 218.

Učebnice autorského kolektivu Jelínka pro srovnání uvádí rozsudek vrchního soudu.⁵³ Tento rozsudek je rozhodnutím o odvolání, které podal obžalovaný proti rozsudku krajského soudu, jenž je uveden v předchozím odstavci. Vrchní soud v odůvodnění tohoto rozsudku potvrdil, že trestní řízení nebylo vadné z důvodu, že by ve věci rozhodoval samosoudce a nikoli senát.

Odvolací soud poukázal na zákon č. 265/2001 Sb., kterým byl novelizován trestní řád. Tato novela podle něj nově koncipovala otázku věcné příslušnosti okresních a krajských soudů, čímž došlo k překonání dřívějšího rozhodnutí.⁵⁴ Na základě novely byly nově do působnosti krajských soudů zařazeny ty trestné činy, které má podle ust. § 314a TŘ projednávat samosoudce. Vrchní soud se ztotožnil s odůvodněním krajského soudu a uvedl, že: *„od účinnosti novely č. 265/2001 Sb., lze před krajskými soudy rozhodujícími jako soudy prvního stupně konat řízení před samosoudcem. (...) Pro důvodnost argumentace, že zákonodárce svěřil rozhodování o určitých právně složitějších trestních věcech v prvním stupni krajským soudům právě s ohledem na nutnost zvýšené míry zkušeností a odborné erudice soudů, nikoli z důvodu nutnosti, aby byl do projednání a rozhodnutí ve věci zakomponován prvek laické veřejnosti, svědčí i to, že obdobně v řízení občanskoprávním u krajských soudů rozhodujících jako soudy prvního stupně právně složitější věci dominují samosoudci.“* Vrchní soud dodal, že procesní postup krajského soudu byl zákonný, neboť: *„zákonodárce váže možnost rozhodování samosoudcem výlučně na výši zákonné trestní sazby a současně do věcné působnosti krajských soudů svěřuje trestné činy s trestní sazbou umožňující řízení před samosoudcem. Právo obžalovaného na spravedlivý proces nebylo tím, že ve věc neprojednal a nerozhodl senát, porušeno.“*⁵⁵

V neposlední řadě je vhodné zmínit i učebnici autorského kolektivu Císařové, která poukazuje na pochybnosti vyplývající z názoru uvedeného v rozhodnutí č. 11/1999 Sb. rozh. tr., a odkazuje na článek Daniela Prouzy a Petra Smejkal: Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 trestního řádu, publikovaném v časopise Trestněprávní revue.⁵⁶

Tento článek Prouzy a Smejkal⁵⁷ v úvodu vymezuje věcnou příslušnost krajského soudu v prvním stupni, jak je uvedena v ust. § 17 TŘ, kam řadíme jak trestní

53 JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 217.

54 Srov. rozhodnutí č. 11/1999 Sb. rozh. tr.

55 Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2008, sp. zn. 5 To 41/2008.

56 FENYK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 154.

57 PROUZA, Daniel, SMEJKAL, Petr. *Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 TrŘ*. Trestněprávní revue. 2007, č. 9, s. 262 – 265.

věci společensky nebezpečnější (což je odvozeno od rozpětí trestní sazby), tak i věci, které nejsou společensky natolik závažné, ale je vhodné, aby o nich rozhodoval krajský soud pro jejich složitost. Dále se autoři článku rozsáhle věnují právu na spravedlivý proces zakotvenému v čl. 6 EÚLP (Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod) a stanovují si obecná východiska pro posuzování účinné právní úpravy v České republice (*„Mezi úplnou jurisdikci nepochybně patří požadavek na správné personální obsazení soudu rozhodujícího ve věci.“*). Následně se článek věnuje obsazení soudu podle úpravy českého práva, zejména podle úpravy v trestním řádu a zákoně o soudech a soudcích. Na základě analýzy ustanovení § 31 ZSS (krajský soud rozhoduje v senátech; samosoudci rozhodují v případech stanovených zákony o řízení před soudy) dochází autor k názoru, že *„je možné vysledovat odkaz na příslušné ustanovení trestního řádu, které upravuje řízení před samosoudcem, jímž je § 314a TŘ.“* Toto ustanovení nediferencuje mezi věcnou příslušností soudu okresního nebo krajského. Jediným kritériem je horní hranice trestu odnětí svobody, kdy samosoudce koná řízení, pokud tato hranice nepřevyšuje pět let. Na základě logického a gramatického výkladu dochází autoři k závěru, *„že v případech, kdy je v prvním stupni věcně příslušný k řízení o trestném činu, jehož horní hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje pět let, krajský soud, musí být obsazen jen a pouze samosoudcem.“* Autoři dále odůvodňují svůj závěr výkladem ustanovení ZSS (senáty krajského soudu se skládají z předsedy senátu a dvou přísedících, pokud rozhodují v trestních věcech jako soudy prvního stupně), podle kterých toto ustanovení pouze stanovuje složení senátů, pokud jsou k rozhodování příslušné.⁵⁸ Závěrem autoři uvádí, že ustanovení § 314a TŘ a § 31 ZSS nejsou ve vzájemném rozporu ani ve vzájemném poměru *lex specialis* a *lex generalis*, ale pouze se doplňují. Pokud by byl k projednání věci příslušný samosoudce krajského soudu a rozhodoval by namísto něj senát, došlo by podle autorů k procesnímu pochybení, které by znamenalo *„porušení ústavně zaručeného zákazu odnětí svému zákonnému soudci“* což *„může za určitých okolností vést ke zcela opačnému meritornímu rozhodnutí.“*

Na základě výše uvedeného je zřejmé, že otázka správného obsazení soudu nemusí být tak jednoduchá, jak se může na první pohled zdát. Na základě zhodnocení zákonné úpravy a vývoje judikatury si myslím, že samosoudce může rozhodovat v prvním stupni u krajského soudu, pokud jde o případ trestného činu s horní hranicí

⁵⁸ Ustanovení § 31 odst. 2 písm. a) ZSS.

trestní sazby do pěti let.⁵⁹ Shodně se též vyjádřil i obvodní státní zástupce pro Prahu 1.⁶⁰ Je třeba ovšem přihlídnout i k názorům opačným, které argumentují zejména výkladem historickým, na jehož základě by samosoudce neměl rozhodovat trestní věci u krajského soudu.

Nesmíme ovšem opomenout, že samosoudce rozhoduje i v jiných případech, které stanoví zákon. Jedná se zejména o rozhodování ve veřejném zasedání (podle ust. § 232 a násl. TŘ), vazebním zasedání (podle ust. § 73d TŘ), a dále rozhoduje o stížnosti proti rozhodnutím státního zástupce nebo policejního orgánu (podle ust. § 146a TŘ). Samosoudce však ze zákona nemůže rozhodovat v neveřejném zasedání (ust. § 314b odst. 5 TŘ).

2.2. Právní úprava de lege ferenda

Praxe krajských soudů je v současnosti taková, že stále častěji dochází k rozhodování samosoudcem, přesto se ovšem stále najdou soudci, kteří tento postup odmítají. Vhodným řešením dané situace by bylo přijetí novely trestního řádu, která by danou věc postavila na jisto.

Na tomto místě se můžeme poohlédnout po rekodifikačních pracích, jejichž výsledkem by mělo být přijetí nového trestního řádu. Zde je v ustanovení § 21 odst. 1 uvedeno, že v trestním řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce.⁶¹ Pro nás je ale zajímavější úprava v dalších odstavcích tohoto ustanovení. V odstavci druhém je stanoveno, že *„Řízení v prvním stupni koná u okresního a krajského soudu senát, jde-li o řízení o a) zvlášť závažných zločinech, s výjimkou zvlášť závažných zločinů uvedených v části druhé hlavách V a VI trestního zákoníku, a b) trestném činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku, ublížení na zdraví podle § 146 odst. 3 trestního zákoníku a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 3, 4 nebo 5 trestního zákoníku.*

Navazující třetí odstavec uvádí *„V jiných případech než uvedených v odstavci 2 koná řízení v prvním stupni u okresního a krajského soudu samosoudce.“*

Z uvedeného je zřejmé, že pokud by byl přijat trestní řád v této podobě, došlo by k výraznému posílení role samosoudce, který by tak rozhodoval o výrazně vyšším počtu

⁵⁹ Zejména při užití jazykového výkladu ustanovení ZSS a TŘ.

⁶⁰ Neformální konzultace s obvodním státním zástupcem pro Prahu 1 Lelkem.

⁶¹ Totožné s ustanovením § 2 odst. 9 TŘ.

trestných činů, než je tomu v současnosti. V poslední odstavci je pouze dovětek „*Pokud má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem, rozhoduje soud v senátu, byť by jinak byl příslušný k rozhodnutí samosoudce.*“⁶²

Kladem současné úpravy je, že přísedící mají často širší pohled na věc a zkušenosti z jiných oborů. Za hlavní zápor lze považovat to, že přísedící mnohdy spoléhají na soudce a mechanicky přebírají jeho názory a rozhodnutí, čímž de facto dojde k popření hlavního důvodu senátního rozhodování.

Myslím si, že rozšířením pravomoci samosoudců rozhodovat o širším okruhu trestných činů může přispět k naplnění účelu trestního řízení, zejména k rychlejší realizaci trestního práva hmotného, a proto s navrhovanou právní úpravou plně souhlasím. I přes jisté výhody, které poskytuje rozhodování věci v senátu si myslím, že nová úprava uvedená v pracovní verzi trestního řádu je vhodnější (z důvodu odstranění problémů spjatých se senátním rozhodováním), účelnější (kvůli rychlejší aplikaci trestního práva), a jak poznamenávají i někteří praktici, došlo by díky ní k odstranění přežitku socialistického zákonodárství.

⁶² Dostupné na <https://tpp.justice.cz/> (pozn. jedná se pouze o pracovní verzi paragrafového znění, která byla podkladem pro jednání Komise pro nový trestní řád, které se uskutečnilo 8. dubna 2019).

3. Průběh soudního řízení před samosoudcem

3.1. Úvod k soudnímu řízení

Jak vyplývá ze základní zásady trestního řízení uvedené v § 2 odst. 8 TŘ, tedy zásady obžalovací, *trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, které podává státní zástupce*. Podle zákona⁶³ je státní zástupce oprávněn podat obžalobu, *jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud*. Obdobně platí i pro návrh na potrestání, který podává státní zástupce na základě stručné zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení, *shledá-li, že výsledky zkráceného přípravného řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud*.⁶⁴ Práce se soustředí zejména na fázi soudního řízení po podání obžaloby a návrhu na potrestání, řízení o schválení dohody o vině a trestu nebude věnována pozornost, a to vzhledem k rozsahu diplomové práce. Lze ovšem podotknout, že ji samosoudce přezkoumává ze stejných hledisek a činí obdobné úkony jako senát a jeho předseda.

Z důvodu velkého množství informací, které se týkají této problematiky, bude její obsah vyčleněn do několika samostatných kapitol, tak aby bylo trestní řízení před samosoudcem popsáno tzv. step-by-step. V samostatné kapitole tak bude popsán přezkum obžaloby, trestní příkaz a hlavní líčení.

Po podání jednoho z výše uvedených rozhodnutí svého druhu dojde k přidělení věci konkrétnímu soudci na základě rozvrhu práce, který je vydán na období kalendářního roku předsedou soudu. Tím dojde k naplnění ústavního práva na zákonného soudce, které je spjata s principem spravedlivého procesu.

Na základě systematiky trestního řádu lze dovodit, že samosoudce vede nejen řízení po podání obžaloby, ale činí úkony i v řízení vykonávacím a v řízení o zahlazení odsouzení. Samosoudce též rozhoduje o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení narovnání.⁶⁵ Pokud zákon nestanovuje odlišnou úpravu pro řízení před samosoudcem, užije se obecných předpisů trestního řádu.⁶⁶ Takovou zvláštností řízení

63 Ustanovení § 176 TŘ.

64 Ustanovení § 179c odst. 2 písm. a) TŘ.

65 Podle ustanovení § 307 až 314 TŘ.

66 HRACHOVEC, P., SOVÁK, Z., ŠÁMAL, P., a PÚRY, F. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. Praha: Beck, 1996, s. 17.

před samosoudcem je například to, že samosoudce nekoná neveřejné zasedání, což stanovuje ustanovení § 314b odst. 5 TŘ.

3.2. Řízení po podání obžaloby a její přezkum

Činnost soudce ve fázi následující po podání obžaloby určuje další průběh řízení. Žádný soudce by neměl automaticky nařídít hlavní líčení, aniž by se s konkrétní věcí předem dostatečně seznámil. Teprve po prostudování spisu je možné učinit rozhodnutí o tom, zda lze nařídít hlavní líčení, nebo je potřeba využít jiného zákonného postupu.

Prvním krokem po prostudování spisu je určení pravomoci a příslušnosti soudu. Do pravomoci trestních soudů náleží rozhodování o trestných činech, trestech a ochranných opatřeních. To zpravidla nečiní problém, neboť tento krok spočívá pouze v potvrzení, že jde o věc týkající se práva trestního, nikoliv např. práva správního.

Druhým krokem je určení příslušnosti soudu. Řešení otázek věcné příslušnosti nalezneme v ustanoveních § 16 a 17 TŘ. Okresní soud koná řízení v prvním stupni v případech, že k řízení není příslušný soud krajský. Krajský soud koná řízení v prvním stupni o všech trestných činech, jejichž dolní hranice činní nejméně pět let⁶⁷ a o taxativně vymezených trestných činech v písm. a) až d). Otázku místní příslušnosti řeší ustanovení § 18 TŘ, které určuje tři kritéria pro její určení. Základním kritériem pro určení místní příslušnosti je místo spáchání trestného činu, pokud takové místo nelze zjistit (nebo dojde ke spáchání činu v cizině), koná řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje. Pokud ani poté není určena příslušnost soudu, je zde třetí vodítko, a tím je místo kde čin vyšel najevo.⁶⁸ Otázce obsazení soudu se obsáhle věnuje předchozí kapitola, ve které docházím k závěru, že trestní řízení je možné konat samosoudcem jak u soudu okresního, tak i soudu krajského.

Další důležitou otázkou, kterou se musí soudce zabývat je, zda neexistuje nějaká skutečnost, na jejímž základě by mohla být namítána jeho podjatost. Problematiku podjatosti řeší ustanovení § 30 TŘ, které v prvním odstavci stanovuje, že z vykonávání úkonů trestního řízení je vyloučen ten soudce, u něhož lze mít pochybnosti o jeho nestranném rozhodování z důvodu poměru k projednávané věci, k osobám jichž se úkon týká, nebo k jejich obhájcům (nebo opatrovníkům a zmocněncům). V dalších odstavcích

⁶⁷ O těchto věcech ovšem rozhoduje pouze senát, srov. ustanovení § 314a TŘ.

⁶⁸ HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 103.

jsou řešeny jiné důvody vyloučení soudce z vykonávání úkonů trestního řízení. Prvním z nich je okolnost, že soudce byl v projednávané věci činný jako státní zástupce, nebo policejní orgán (a další osoby vyjmenované zákonem). Dále může být vyloučen soudce rozhodujícího u soudu vyššího stupně z důvodu, že se zúčastnil rozhodování u soudu nižšího stupně, a naopak. Takové úkony, které by podjatý soudce učinil, by nemohly být podkladem pro rozhodnutí v trestním řízení.

Poté, co soudce určí, že daná věc spadá do pravomoci a příslušnosti soudu, a že není dán důvod pro jeho vyloučení přejde k meritornímu přezkumu obžaloby a spisu. V rámci meritorního přezkumu se musí soudce soustředit na řadu důležitých otázek, zejména zda bylo přípravné řízení vedeno podle zákona, tj. trestního řádu, a zda nedošlo k závažným procesním vadám, k jejichž zhojení nemůže dojít v řízení před soudem.⁶⁹

Dále se soudce musí zabývat otázkou, zda zůstala zachována totožnost skutku v obžalobě a v usnesení o zahájení trestního stíhání a zda je trestný čin správně právně kvalifikován.⁷⁰ Právní nauka vymezuje skutek jako všechny projevy vůle pachatele, které jsou příčinou následku významného z hlediska trestního práva, pokud jsou zahrnuty zaviněním. Totožnost skutku je dodržena, zůstane-li zachována totožnost jednání a následku, nebo alespoň částečná totožnost jednání, anebo částečná totožnost následku.⁷¹ Totožnost skutku tak nemůže být ovlivněna změnou okolností, které daný skutek pouze konkretizují, nebo pokud dojde k odpadnutí některých skutečností popsaných v obžalobě. Rovněž nedojde ke změně skutku tím, že dojde ke zjištění skutečností podmiňujících vyšší trestní sazbu.⁷²

V neposlední řadě se soudce zabývá těmi otázkami, které mají význam pro budoucí výroky soudu. Mezi tyto otázky řadíme zejména problematiku zahájení trestního stíhání, skončení přípravného řízení, výslech obviněného a svědka, další důkazní prostředky, nutnou obhajobu a povinnost mít obhájce, vztah k poškozenému a další.

3.3. Rozhodnutí na základě přezkumu

Na základě takového přezkumu soudce buď nařídí hlavní líčení, nebo přezkoumá obžalobu podle ustanovení § 314c TŘ ze stejných hledisek jako senát při

69 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 140.

70 Ustanovení § 176 odst. 2 TŘ.

71 JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 587 a násl.

72 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 324 a násl.

předběžném projednání obžaloby, jelikož ze zákona není oprávněn k provedení předběžného projednání obžaloby⁷³, nebo vydá trestní příkaz bez projednání věci v hlavním líčení za splnění podmínek v § 314e odst. 1 TŘ.⁷⁴ Kromě těchto nejčastějších způsobů dalšího postupu může samosoudce pověřit probačního úředníka provedením úkonu směřujícího k rozhodnutí, které je možné vydat mimo hlavní líčení nebo učinit jiný úkon směřující k rozhodnutí věci. Pro všechny tyto úkony je stanovena zákonná lhůta tří týdnů.⁷⁵ Lhůta může být prodloužena na nezbytně nutnou dobu předsedou soudu. Ten může také učinit jiné vhodné opatření k zajištění plynulosti řízení, např. odejmutí věci a její předání jinému soudci určenému rozvrhem práce s respektem k právu na zákonného soudce podle čl. 38 Listiny.⁷⁶

V případě že soudce dojde k názoru, že obžaloba neposkytuje dostatečný podklad pro vydání trestního příkazu nebo nařízení hlavního líčení, nebo je podle něj zapotřebí učinit jiný procesní úkon a věc vyřídit jinak, může využít některého z institutů, které jsou uvedeny v ustanovení § 314c TŘ. Toto ustanovení ve svém prvním odstavci dává samosoudci možnost učinit stejné rozhodnutí jako senát. Samosoudce tak může rozhodnout o:

1. předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližše společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný (soud v takovém případě rozhoduje o věcné a místní příslušnosti);
2. postoupení věci jinému orgánu, jestliže výsledky přípravného řízení ukazují, že nejde o trestný čin, ale o přešůpek nebo kárné provinění;
3. zastavení trestního stíhání z důvodů uvedených v § 172 odst. 1 TŘ (pokud je nepochybné, že se skutek nestal, nebo skutek není trestným činem ani není dán důvod k postoupení věci, nebo nebylo prokázáno, že skutek spáchal obviněný, nebo je trestní stíhání nepřipustné podle § 11 TŘ – z důvodu promlčení trestního stíhání, nedostatku věku obviněného, prohlášení za mrtvého, nepřičetnosti obviněného a další, nebo obviněný nebyl v době spáchání činu trestně odpovědný, anebo trestnost činu zanikla);
4. přerušení trestního stíhání podle § 173 odst. 1 TŘ, tedy z důvodu že obviněný trpí těžkou chorobou, pro kterou jej nelze postavit před soud; trpí duševní chorobou, která nastala až po spáchání činu, a pro kterou není

73 Tedy podle ustanovení § 181 odst. 1 a § 186 TŘ.

74 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 135.

75 Ustanovení § 181 odst. 3 TŘ.

76 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 780.

schopen chápat smysl trestního řízení; nebo byl obviněný vydán do ciziny a jiné;

5. vrácení věci státnímu zástupci k došetření z důvodu odstranění závažných procesních vad přípravného řízení, které nelze napravit v řízení před soudem, nebo k objasnění základních skutkových okolností;
6. podmíněném zastavení trestního stíhání (podle § 307 TŘ), nebo rozhodnout o schválení narovnání (podle § 309 odst. 1 TŘ).

Samosoudce může trestní stíhání zastavit též pro neúčelnost. Smyslem tohoto ustanovení je vyhnout se zbytečnému projednání věci v hlavním líčení, pokud je jasné, že hlavní líčení skončí zastavením trestního řízení nebo zproštěním obžaloby.⁷⁷ Zákonné důvody pro zastavení jsou:

1. je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který byl obviněnému již uložen pro jiný čin nebo který ho podle očekávání postihne,
2. bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem, a toto rozhodnutí lze považovat za postačující, nebo,
3. jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.⁷⁸

Proti výše uvedeným rozhodnutím může podat stížnost jak státní zástupce, tak i obviněný. Tato stížnost má, vyjma stížnosti proti rozhodnutí o přerušování trestního stíhání, odkladný účinek. V případě, že by obviněný nebyl svéprávným, mohou za něj podat stížnost i jeho zákonní zástupci, nebo opatrovník, a za mladistvého, který nedovršil devatenácti let může podat stížnost orgán sociálně-právní ochrany dětí. Ustanovení § 189 až 195 TŘ jsou závazná i pro samosoudce, ten tudíž nemůže rozhodnout o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, pokud jeho soudu byla věc přikázána nadřízeným soudem. Dále v případě, že je obviněný ve vazbě a samosoudce vydá rozhodnutí uvedené v § 314c odst. 1 TŘ, rozhodne vždy též o dalším trvání vazby. V případě, že by ovšem neučinil žádné takové rozhodnutí podle výše

⁷⁷ JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 559.

⁷⁸ Ustanovení § 314c odst. 1 písm. b) ve spojení s § 172 odst. 2 TŘ.

uvedeného ustanovení a nařídil rovnou hlavní líčení, přezkoumá důvody vazby podle ustanovení § 72 odst. 1 TŘ.⁷⁹

⁷⁹ DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 782.

4. Trestní příkaz

4.1. Obecně k trestnímu příkazu

Trestní příkaz je rozhodnutím, které může vydat pouze samosoudce okresního soudu bez projednání věci v hlavním líčení, a to za předpokladu, že je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Samosoudce tak rozhoduje podle spisu, nikoliv na základě důkazů, které by byly jinak provedeny v hlavním líčení. Trestní příkaz je jedním z možných způsobů ukončení trestního stíhání, pokud proti němu obviněný nepodá odpor.⁸⁰

Vezmeme-li v úvahu statistiku, zjistíme, že za rok 2018 bylo vydáno 40.148 trestních příkazů. Toto číslo významně převyšuje počty všech ostatních způsobů odklonu. V roce 2018 došlo k 1.537 případům podmíněného zastavení, ke 45 případům narovnání, a pouze v 90 případech byla věc vyřízena schválením dohody o vině a trestu.⁸¹

Vydání trestního příkazu nicméně není povinnost, soudce může vždy namísto toho rovnou nařídit hlavní líčení. Jak uvádí komentář k trestnímu řádu, samosoudce by měl vždy zvážit, zda je rozhodnutí trestním příkazem dostatečné k zajištění splnění účelu trestního řízení, neboť zde chybí přímý výchovný vliv soudu, který je často nejdůležitějším převýchovným podnětem vůči pachateli trestného činu.⁸²

Trestní příkaz má ze zákona povahu odsuzujícího rozsudku, z čehož vyplývá, že jím nelze obviněného obžaloby zprostit ani upustit od potrestání. Dále lze vyvodit, že pravomocný trestní příkaz je vykonatelný, vytváří překážku rei iudicatae, a odsouzení je zapsáno do rejstříku trestů. Obviněný musí též uhradit náklady trestního řízení. Zákon taktéž stanovuje, že účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením trestního příkazu obviněnému. Po tomto okamžiku již nemůže dojít ke zpětvzetí obžaloby státním zástupcem a dále to má význam pro rozlišení mezi souběhem a recidivou z hlediska práva hmotného.⁸³

80 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2015, trestní sekce*. Praha: Leges, 2015, s. 9.

81 Přehled agend, S_AS_12 Trestní příkazy, podmíněné zastavení, dohody o vině a trestu u OS. Dostupné online na <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> (12. června 2019).

82 JELÍNEK, J., a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, s. 1149.

83 JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.9. 2018. Praha: Leges,

Povaha odsuzujícího rozsudku je zmiňovaná i v rozhodnutí krajského soudu, které řeší obnovu řízení po vydání trestního příkazu. Právní věta uvedeného rozhodnutí zní: „Vzhledem k tomu, že trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 5 TŘ.) lze v případě, kdy skončilo trestní stíhání pravomocným trestním příkazem, povolit obnovu řízení, jsou-li splněny podmínky uvedené v § 278 odst. 1, popř. v § 278 odst. 4 TŘ.; Důvodem pro povolení obnovy řízení nemůže tedy být okolnost, že nebyly splněny podmínky pro vydání trestního příkazu záležející ve spolehlivě prokázaném skutkovém stavu věci (§ 314e odst. 1 TŘ.), pokud vyplývala ze skutečností a důkazů známých již v době rozhodování soudů.“⁸⁴

4.2. Podmínky vydání trestního příkazu

Podmínky vydání trestního příkazu jsou zákonem stanoveny negativně, tedy zákon nám říká, kdy trestní příkaz nelze vydat. Jedná se o tři případy, které jsou stanoveny v trestním řádu v § 314e odst. 6:

- v řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena,
- jestliže má být rozhodováno o ochranném opatření,
- jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem.

Další zákaz nám upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSVM“), konkrétně jeho § 63, které nám stanovuje, že trestní příkaz nelze vydat v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku.

K podmínce vydání trestního příkazu se vyjádřila i judikatura. V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že samosoudce může vydat trestní příkaz, pokud jsou k tomu splněny všechny podmínky, až do zahájení hlavního líčení. Poté, co samosoudce zahájí hlavní líčení, nelze trestní příkaz vydat, a to ani na návrh státního zástupce.⁸⁵ Jiné případy, kdy nelze rozhodnout trestním příkazem uvádí komentář k trestnímu řádu, podle kterého nelze rozhodnout trestním příkazem do doby sdělení obvinění obviněnému o hromadném nebo trvajícím trestném činu, o kterém bylo vedeno zkrácené přípravné řízení.⁸⁶

2018, s. 103 a násl.

84 Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 4 To 968/94, publ. pod č. 40/1999 Sb. rozh. tr.

85 Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. srpna 1974, sp. zn. 4 Tz 130/74, publ. pod č. 4/1975 Sb. rozh. tr., srov. též JELÍNEK, J., a kol. *Rozhodnutí ve věcech trestních...*, s. 116.

86 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 787.

Zákon vymezuje taxativní výčet trestů, které je možné trestním příkazem uložit v § 314e TŘ. V dalších odstavcích připojuje podmínky pro jejich volbu a výměru. Obviněnému lze trestním příkazem uložit:

- trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- domácí vězení do jednoho roku,
- trest obecně prospěšných prací,
- trest zákazu činnosti do pěti let,
- peněžitý trest,
- trest propadnutí věci,
- vyhoštění do pěti let,
- zákaz pobytu do pěti let.
- trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.

Zákonnou podmínkou pro uložení trestu obecně prospěšných prací (v ustanovení § 314e odst. 3 TŘ) je předchozí vyžádání zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Tento trest je ukládán s přihlédnutím k této zprávě. Mimo to musí pachatel dát písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.⁸⁷ Obdobně platí pro trest domácího vězení (§ 314e odst. 4 TŘ), který může být uložen pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka, která obsahuje zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a stanoviska obviněného k uložení trestu. Trest domácího vězení je ukládán s přihlédnutím k této zprávě.

4.3. Obsah a doručování trestního příkazu

Obsahové náležitosti trestního příkazu jsou uvedeny v paragrafu následujícím, tedy ustanovení § 314f TŘ. Jelínek dělí obsah trestního příkazu do tří částí – úvodní část, výroková část a poučení.

Úvodní část obsahuje označení soudu, který trestní příkaz vydal, den a místo vydání trestního příkazu a označení obviněného (zákon odkazuje na § 120 odst. 2 TŘ, tedy označení takovým způsobem, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou).

⁸⁷ Tato povinnost mu plyne z ustanovení § 60 odst. 1 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Výroková část obsahuje výrok o vině (podle § 120 odst. 3 TŘ musí být přesně označen trestný čin, jehož se výrok týká, včetně zákonného pojmenování a uvedení zákonného ustanovení, a další identifikace, aby nemohlo dojít k záměně skutku s jiným) a uloženém trestu. Dále může výroková část obsahovat výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže byl nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatněn podle § 43 odst. 3 TŘ.

Poslední část poučuje obviněného na jeho právo podat proti trestnímu příkazu odpor, a také jej upozorňuje, že v případě nepodání odporu se obviněný vzdává svého práva na projednání věci v hlavním líčení.⁸⁸

Takto formulovaný trestní příkaz se ze zákona (§ 314f odst. 2 TŘ) doručuje obviněnému do vlastních rukou, a dále státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. V případě že je obviněný zastoupen obhájcem, doručí se trestní příkaz i jemu.

4.4. Odpor

Odpor je řádným opravným prostředkem, který poskytuje právní řád proti trestnímu příkazu. Právo podat odpor má obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání a státní zástupce. První dvě skupiny mohou podat odvolání pouze ve prospěch obviněného, státní zástupce může podat odpor jak ve prospěch, tak i v neprospěch. Dále se užije i úpravy podle ZSVM, kdy za mladistvého (který nedosáhl devatenácti let) může podat odpor i orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to i proti jeho vůli. V případě že by se jednalo o řízení proti uprchlému, ustanovený obhájce má stejná práva, jako obviněný, tedy i právo za něj podat odpor.⁸⁹ Komentářová literatura také uvádí, že k podání odporu není oprávněn poškozený, jelikož by se další trestní řízení konalo pouze o náhradě škody, přičemž to není účelem trestního řízení.⁹⁰

Podmínkou pro úspěšné podání odporu je, že musí být podán u soudu, který trestní příkaz vydal, a to do osmi dnů od jeho doručení. Pokud je trestní příkaz doručován jak obviněnému, tak jeho obhájci, běží lhůta od pozdějšího doručení.

88 JELÍNEK, J., a kol. *Rozhodnutí ve věcech trestních...*, s. 118.

89 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 792.

90 ŠÁMAL, P., GRIVNA, T., a kol. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, s. 3591.

Judikatura vyslovila jasný závěr i v případě, že obhájce podá odpor za obžalovaného dříve, než byl trestní příkaz doručen obžalovanému. V tomto případě obhájce může za obžalovaného podat odpor proti trestnímu příkazu dříve.⁹¹

Zákon předvídá i možnost vzdát se práva na podání odporu. To je možné uplatnit po doručení trestního příkazu. Obviněný může na základě svého prohlášení vyloučit jiné oprávněné osoby, aby v jeho prospěch podaly odpor. Pokud v takovém případě nepodá odpor ani státní zástupce, nic nebrání tomu, aby trestní příkaz nabyl právní moci dříve. Trestní příkaz, proti kterému nebyl podán odpor se stává pravomocným a vykonatelným. Jednou podaný odpor nelze vzít zpět, neboť dojde bez dalšího ke zrušení trestního příkazu.⁹²

Jak je uvedeno výše, odpor ruší trestní příkaz ex lege, a po jeho podání se postupuje tak, jako by trestní příkaz vydán nebyl. Samosoudce obvykle nařídí ve věci hlavní líčení, může ale učinit i jiné rozhodnutí podle § 314c TŘ. Nemůže však znovu vydat trestní příkaz, vrátit věc státnímu zástupci do přípravného řízení nebo odmítnout návrh na potrestání. V hlavním líčení však samosoudce není vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu, který byl uložen trestním příkazem – jde o výjimku ze zásady zákazu reformationis in peius.⁹³

K postupu ukládání přísnějšího trestu se vyjádřil Ústavní soud svým nálezením, a to tak že podle § 314g odst. 2 věty první trestního řádu byl-li podán proti trestnímu příkazu oprávněnou osobou ve lhůtě odpor, trestní příkaz se tím ruší a samosoudce nařídí ve věci hlavní líčení; při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Zásada zákazu reformationis in peius zde tedy obecně neplatí. Uložení přísnějšího trestu ovšem nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem. Při stanovení výše trestu obecný soud vycházel ze skutečností, jež mu musely být známy již v okamžiku rozhodnutí věci trestním příkazem, jímž rozhodl o trestu odnětí svobody v délce šesti měsíců. Obžalovaný přesto byl po provedeném hlavním líčení odsouzen k trestu odnětí svobody v délce dvaceti měsíců. Ústavní soud se proto domnívá, že tímž skutečností odůvodňujícím uložením přísnějšího trestu byla obecným soudem v různých fázích trestního řízení přikládána bez rozumného vysvětlení rozdílná váha, a to v neprospěch obžalovaného.⁹⁴

91 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. ledna 2000, sp. zn. 4 Tz 209/99.

92 ŠÁMAL, P., GRÍVNA, T., a kol. *Op. cit.*, s. 3591-3592.

93 ŠÁMAL, P., GRÍVNA, T., a kol. *Op. cit.*, s. 3593.

94 Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20 února 2002, sp. zn. II. ÚS 213/2000, ve znění opravného usnesení ze dne 7. března 2002.

K ukládání trestů se Ústavní soud vyjádřil ještě jednou v nálezu, kde uvedl: „Není vyloučeno, aby obecný soud dospěl po provedeném hlavním líčení k závěru, že mírnější trest uložený trestním příkazem nelze považovat za přiměřený, vystihující účel trestu, a to i za situace, že v hlavním líčení žádné nové okolnosti relevantní z hlediska ukládání trestu najevo nevyšly. Obecný soud však musí v rozsudku výslovně uvést a náležitě odůvodnit všechna kritéria, která ho vedla k uložení nově vyměřeného trestu. Obviněný, který je takto s úvahami soudu transparentně seznámen, má plně zachovanou možnost napadnout vyměřený trest a domáhat se jeho přezkumu v druhé instanci.“⁹⁵

V případě, že by se jednalo o situaci, kdy je obviněný stíhán pro trestný čin, u kterého lze vést stíhání pouze se souhlasem poškozeného, může poškozený vzít souhlas s trestním stíháním zpět až do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob uvedených v odstavci 1 § 314g TR. Zpětvzetím souhlasu se trestní příkaz ruší a samosoudce trestní stíhání zastaví.

Na tomto místě je možné si povšimnout nedůslednosti zákonodárce při přijímání novel trestního řádu, jelikož zákon mluví o ust. § 163a TR, kdežto trestné činy, jejichž stíhání je podmíněno souhlasem poškozeného uvádí ust. § 163 TR. Pokud by však byl trestní příkaz zrušen uplatněným odporem, zůstane poškozenému právo zpětvzetí jeho souhlasu až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě.

Poslední odstavce ustanovení o odporu proti trestnímu příkazu upravuje právo státního zástupce vzít obžalobu zpět do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob uvedených v odstavci 1 ust. § 314g TR. Zpětvzetím obžaloby se trestní příkaz ruší a věc se tím vrací do přípravného řízení. Proti obviněnému nelze ovšem vést zkrácené přípravné řízení, nýbrž musí dojít k zahájení standardního řízení.⁹⁶

4.5. Trestní příkaz de lege ferenda

S jistotou lze konstatovat, že institut trestního příkazu bude součástí též nového trestního řádu. Současná právní úprava tohoto institutu však nevyhovuje všem, lze poukázat např. na Jelínka, který s odkazem na statistiku označuje trestní příkaz za „převažující způsob rozhodování okresních soudů v trestním řízení“ což podle něj „není žádoucí již proto, že důkazy nebyly provedeny za přítomnosti a kontroly veřejnosti v trestním řízení před soudem, že je při rozhodování věci trestním příkazem

⁹⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.

⁹⁶ DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 793.

*oslabeno právo obviněného na obhajobu a není dostatečně dbáno zájmů poškozeného.*⁹⁷ Jelínek ve svém článku dále dává ke zvážení několik námětů, kterými se bude tato podkapitola zabývat (ne však všemi) a srovná je s dostupnou koncepcí nového trestního řádu.⁹⁸

Prvním Jelínkovým doporučením je omezení možnosti vyřídit věc trestním příkazem. Argumentuje jak mezinárodním doporučením⁹⁹ a kolizí s některými zásadami trestního řízení, tak i tím, že v současnosti lze rozhodnout trestním příkazem až osmdesát procent věcí. Za optimální považuje možnost vydat trestní příkaz ve věcech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí do dvou, nebo tří let.¹⁰⁰ S navrhovaným doporučením souhlasím, neboť trestní příkaz neplní svou roli odklonu, kam systematicky spadá, ale spíše se stal novým standardem pro vyřizování trestních věcí.¹⁰¹ Koncepce nového trestního řádu však nebere toto doporučení v potaz, neboť uvádí, že „*Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz v řízení o přečinu, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy.*“¹⁰²

Druhým Jelínkovým doporučením je aktualizace ustanovení § 314e odst. 1 TŘ, konkrétně úprava podmínek pro vydání trestního příkazu. Jedná se o návrh, který by přeformuloval toto ustanovení tak, aby v něm bylo výslovně zmíněno, že samosoudce může vydat trestní příkaz i na základě spisového materiálu.¹⁰³ Byť toto ustanovení nečiní v praxi problémy, jedná se o zákonodárcovu nedůslednost, která by měla být odstraněna. Ani toto doporučení není promítnuto do pracovní verze nového trestního řádu.

Třetím doporučením je úprava systému trestů. Jednak je zde uvedeno výše zmíněné Doporučení Rady Evropy (které stanovuje, že trestním příkazem by neměl být ukládán trest odnětí svobody) a dále autor článku navrhuje doplnit výčet trestů o zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a zákaz přijímání dotací a subvencí.¹⁰⁴ S prvním bodem, tedy Doporučením Rady Evropy nesouhlasím, jelikož jde podle mého o významné omezení možnosti využití trestního příkazu, zejména budeme-

97 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce*. Praha: Leges, 2015, s. 10.

98 Dostupná na adrese <https://tpp.justice.cz/>.

99 Doporučení Rady Evropy č. 87/18 o zjednodušení trestního řízení, dostupné též na stránce https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804e19f8.

100 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 13.

101 Viz též statistická data za rok 2018 uvedena v podkapitole 4.1., druhý odstavce.

102 Pracovní verze paragrafového znění, ustanovení § f8, dostupné na <https://tpp.justice.cz/>.

103 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 15.

104 Ustanovení § 21 a § 22 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dále jen „TOPO“.

li brát v potaz, že obviněnému lze uložit pouze trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, proti trestnímu příkazu lze podat odpor a domoci se tak projednání věci před soudem a jde o univerzální způsob vyřízení věci trestním příkazem. S druhým doporučením nelze jinak než souhlasit. Nicméně ani jeden z těchto návrhů není promítnut do nové koncepce.¹⁰⁵

Čtvrtým navrhovaným bodem je umožnit uložení ambulantního ochranného léčení a zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty trestním příkazem. Jelínek uvažuje, že by bylo vhodné, aby samosoudce mohl činit trestním příkazem i tato další dvě rozhodnutí, neboť v současnosti tak rozhodnout nemůže.¹⁰⁶ Nová koncepce v současné podobě počítá s možností uložit ambulantní ochranné léčení, ale ne s možností rozhodnout o druhém zmíněném ochranném opatření.¹⁰⁷ Osobně nesouhlasím s tím, aby byla samosoudci dána možnost rozhodovat o ochranném léčení v jakékoliv podobě, neboť jde dle mého názoru o rozhodnutí natolik závažné, že by nemělo být činěno tzv. od stolu pouze na základě spisu. Soudce by si měl vždy vyslechnout znalce, případně též obviněného, kterému hodlá takové léčení uložit a rozhodovat až poté, co je se stavem věci bezprostředně seznámen, tj. ve veřejném zasedání, jak je tomu dnes. S možností ukládat zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty na základě spisu souhlasím.

Dalším, v řadě pátým, doporučením je zlepšení postavení poškozeného v řízení o přečinu rozšířením jeho procesních práv. Jelikož samosoudce může rozhodnout o náhradě škody (nebo nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení) trestním příkazem, bylo by podle Jelínka vhodné, aby proti takovému trestnímu příkazu mohl podat odpor i poškozený. Hlavním argumentem je zde nerovnost stran, neboť poškozený nemá právo podat odpor ani v případě, kdy by samosoudce např. zapomněl rozhodnout o náhradě škody, nebo o ni nerozhodl úmyslně, nebo rozhodl vadně. Právo poškozeného nicméně nezaniká tím, že o něm v trestním řízení nebylo rozhodnuto. Poškozený jej ale musí uplatnit u civilního soudu, za současného vzniku dalších nákladů a prodloužení doby k získání nároku.¹⁰⁸ S tímto autorovým návrhem nesouhlasím, jelikož účelem trestního řízení není primárně rozhodovat o nárocích poškozeného, o kterých je rozhodováno v adhezním řízení. Dále také poukazuji na koncepci trestního řádu, která nijak nerozšiřuje okruh osob oprávněných k podání odporu.

105 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 15.

106 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 16.

107 Pracovní verze paragrafového znění, ustanovení § f10.

108 JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 17.

Jelínek ve svém příspěvku dále uvádí několik dalších úvah, kterými by podle jeho názoru došlo ke zlepšení právní úpravy trestního příkazu. Ty však již nebudou v práci podrobněji rozebrány, bude uveden pouze jejich výčet. Konkrétně jde o: „úpravu nových podmínek pro uložení peněžitého trestu trestním příkazem; doplnění obsahových náležitostí trestního příkazu; odstranění pochybností o tom, zda lze vyřídit věc trestním příkazem po zahájení hlavního líčení; zvážení zavedení zákazu reformace in peius v dalším řízení, které následuje po odporu podaném ve prospěch obviněného; a konečně zvážení vyloučení soudce, který vydal trestní příkaz, z dalšího projednávání věci, které následuje po podání odporu.¹⁰⁹

Všechny tyto úvahy jsou zajímavé a zajisté by si zasloužily podrobnější rozbor, to však není účelem této diplomové práce.

¹⁰⁹ JELÍNEK, J., a kol. *Alternativní řešení trestních věcí...*, s. 15-18.

5. Hlavní líčení

5.1. Příprava hlavního líčení

Hlavní líčení je nejdůležitější stádiem trestního řízení a také jej lze označit za jeho jádro. V hlavním líčení je rozhodována nejdůležitější otázka trestního řízení, tedy otázka viny a trestu, eventuálně může být rozhodováno i o ochranném opatření nebo o náhradě škody. Neučinil-li soudce žádné rozhodnutí podle ustanovení § 314c trestního řádu, které je uvedeno v kapitole 3.2.2., nebo vydal-li trestní příkaz, proti kterému byl podán odpor, nařídí hlavní líčení.

Příprava hlavního líčení je nedílnou součástí práce každého soudce. Zákon klade na soudce nárok, aby učinil všechna opatření, jichž je třeba k zajištění řádného průběhu hlavního líčení a k tomu, aby bylo možné věc projednat a rozhodnout bez odročení. Po prostudování spisu, příloh a zejména obžaloby musí mít soudce představu o dalším postupu, tak aby bylo zabráněno bezdůvodným průtahům a zbytečně komplikovanému provádění důkazů v hlavním líčení. Soudce by měl vyřizovat všechna trestní řízení (nejen ta vazební) co nejrychleji, neboť pouze tak může dojít k naplnění principu generální prevence.

Obžaloba představuje základní dokument pro celé soudní řízení, jelikož vymezuje obžalovaného a skutek, pro který je stíhán. Tyto mantinely nesmí být soudem překročeny a zároveň je soud povinen vyčerpat její obsah. Nevyčerpání předmětu obžaloby nebo překročení mantinelů představuje porušení obžalovací zásady (srov. § 2 odst. 8 a § 220 odst. 1 TR).¹¹⁰

Zákon ukládá soudci povinnost doručit opis obžaloby jak obžalovanému, jeho obhájci (eventuálně též i zákonnému zástupci nebo opatrovníku jde-li o mladistvého nebo obžalovaného omezeného ve svéprávnosti), tak i poškozenému, je-li jeho pobyt nebo sídlo známé. Stejně tak musí být obžaloba doručena zúčastněné osobě, jejíž část majetku nebo věc je navržena k zabránění.¹¹¹ Státnímu zástupci se obžaloba nedoručuje, což je logické vzhledem k tomu, že ji podal k soudu právě on.

Účelem tohoto obsílání je, aby uvedené osoby měly čas na přípravu, tedy aby nebyly s obžalobou seznámeny až v den konání hlavního líčení. Uvedené osoby je

¹¹⁰ HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 245.

¹¹¹ Ustanovení § 196 odst. 1 TR.

nutno též vyzvat, aby soudu včas sdělily návrhy na provedení dalších důkazů u hlavního líčení a uvedly jaké okolnosti mají být důkazy objasněny.¹¹²

Zákon stanovuje, že „*opis obžaloby musí být doručen nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení nebo s vyrozuměním o něm.*“¹¹³ Praxí nejčastěji používanou metodou je doručení obou dokumentů zároveň, byť Šámal doporučuje jako účinnější „*doručení opisu obžaloby v předstihu samostatně, tedy dříve, než se přikročí k vlastnímu nařízení hlavního líčení.*“. Tento postup doporučuje proto, aby soudce rychleji zjistil stanoviska stran, a mohl tak zejména ve skutkově a právně složitějších případech lépe připravit hlavní líčení a zajistit kvalitnější meritorní rozhodnutí. Rovněž by mohl, na základě návrhu některé strany, vyřídit věc např. podmíněným zastavením trestního stíhání nebo schválením narovnání podle ust. § 307 resp. § 309 TŘ.¹¹⁴

Při přípravě hlavního líčení, kde je více obžalovaných, se musí samosoudce zamyslet nad tím, zda je možné spojení věci. Stejně tak může rozhodnout i o vyloučení obviněného nebo několika obviněných ze společného řízení, pokud pro něj nesplňují podmínky. Soudce též může rozhodnout o vyloučení věci z důvodu urychlení řízení.

V případě, že k vyloučení věci dojde, nezmění se tím příslušnost soudu, který tuto věc vyloučil. Krajský soud však může věc, kterou vyloučil a o níž by jinak příslušelo konat řízení okresnímu soudu, postoupit tomuto soudu.¹¹⁵ Zákon ukládá soudci pravomoc, jsou-li splněny podmínky společného řízení, spojit ke společnému projednání a rozhodnutí věci, v nichž byly podány samostatné obžaloby.

Ryze technickou záležitostí je potom povinnost soudce, poté co vyloučí věc, založit nový spis, vložit do něj stejnopis obžaloby a ty části spisu, které se týkají obviněného v dané věci (např. protokoly, posudky apod.).¹¹⁶

Ještě před nařízením hlavního líčení musí soudce zvážit, zda nejsou dány podmínky pro odnětí a přikázání věci. Při využití tohoto institutu dochází toliko ke změně příslušnosti místní, nikoliv věcné nebo funkční.¹¹⁷

Delegaci lze provést v jakémkoliv stadiu řízení před soudem. O odnětí a přikázání věci rozhoduje soud, který je oběma soudům nejbližše společně nadřízen v neveřejném zasedání formou usnesení, proti němuž není přípustná stížnost.¹¹⁸

112 Ustanovení § 196 odst. 2 TŘ.

113 Ustanovení § 196 odst. 3 TŘ.

114 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 246.

115 Ustanovení § 23 odst. 2 TŘ.

116 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 265-266.

117 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 267.

118 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 198-200.

Komentářová literatura uvádí několik příkladů důležitých důvodů, pro které může dojít k delegaci věci a jsou jimi zejména:

1. vyloučení všech soudců příslušného soudu z rozhodování,
2. splnění podmínek pro společné řízení v případě, že obžaloby byly podány u různých soudů,
3. působení soudce, který byl dotčen trestným činem násilí proti úřední osobě nebo vyhrožování s cílem působit na úřední osobu, u soudu, u kterého byla podána obžaloba pro některý z těchto trestných činů,
4. příbuzenský nebo jiný podobný vztah soudce nebo pracovníka soudu k obviněnému,
5. značné urychlení řízení a hospodárnější proces.¹¹⁹

5.2. Základní zásady hlavního líčení

Základní zásady trestního řízení se aplikují v různé intenzitě v různých fázích trestního řízení. Nejúplněji ovšem dochází k jejich využití právě během hlavního líčení.¹²⁰ Základní zásady významně ovlivňují práci soudce, zejména při vedení hlavního líčení, a proto považují za vhodné uvést ty z nich, jež jsou v něm uplatňovány.

První zásadou, která ovlivňuje hlavní líčení je zásada řádného zákonného procesu, která zní „*Nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon.*“¹²¹ Tato vůdčí zásada trestního procesu se prozařuje do ostatních zásad, které jí nesmí být nadřazeny. Na tomto místě lze uvést jako příklad zásady, která je takto ovlivněna, zásadu materiální pravdy, jelikož zjištění skutkového stavu věci nelze dosáhnout za každou cenu, ale pouze zákonným postupem. Zásada zákonnosti tak má vliv na účinnost důkazů. Soudce by se měl vyvarovat situaci, kdy by důkazy v hlavním líčení nemohl použít, protože by byly absolutně neúčinné. Šlo by zejména o důkazy získané nezákonným donucením nebo předstíráním klamavých a nepravdivých okolností. Naproti tomu existují i důkazy relativně neúčinné, u nichž lze procesní vadu dodatečně zhojit a důkaz použít (např. dodatečné zbavení povinnosti mlčenlivosti).

119 ŠÁMAL, P., GRÍVNA, T., a kol. *Trestní řád: komentář*.... s. 336.

120 JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní*..., s. 124.

121 Ustanovení § 2 odst. 1 TR

Druhou zásadou, uplatňovanou v hlavním líčení je zásada práva na obhajobu, na základě které ten, *proti němuž se vede trestní řízení, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce*. Dovětek za středníkem říká, že „*všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.*“¹²² Je zřejmé, že účelem této zásady je zajistit ochranu práv osoby, proti níž je vedeno trestní řízení. Jelikož soud v hlavním líčení prokazuje jak skutečnosti svědčící ve prospěch obžalovaného, tak i v jeho neprospěch. Nemůže tedy dojít k situaci, že by byli předvoláni pouze svědci svědčící v neprospěch obžalovaného.

Právo na obhajobu se skládá ze dvou relativně samostatných práv, a to práva na obhajobu v užším smyslu, a práva zvolit si obhájce. Obviněný má rovněž právo na ustanoveného obhájce, pokud prokáže nedostatek prostředků. Důležitým institutem je tzv. nutná obhajoba. V případě že by nastal některý z důvodů nutné obhajoby (uvedených v ust. § 36 TŘ), musí být obhájce obžalovanému ustanoven podle ust. § 39 TŘ. Během přípravy na hlavní líčení musí samosoudce též vyřešit otázku, jestli důvody nutné obhajoby stále přetrvávají, nebo již pominuly. Zákon dále řeší i případy, kdy je obžalovaných více a jejich zájmy si buď odporují, nebo nikoliv.

Třetí a čtvrtou zásadou jsou zásady oficiality a vyhledávací.¹²³ První z nich klade na orgány činné v trestním řízení povinnost postupovat *ex officio*, tedy z úřední povinnosti. Tato zásada se projevuje tak, že pokud dojde k naplnění podmínek pro učinění nějakého úkonu, má soudce povinnost takový úkon provést. Výjimkou z této zásady, kdy soudce může postupovat až na základě návrhu je např. rozhodnutí o náhradě škody, rozhodnutí o svědečném a znalečném a jiné. Zásada vyhledávací nachází své uplatnění v řízení důkazním, a pro soudce to znamená především to, že nese odpovědnost za provedené dokazování a nese povinnost případně dokazování též doplnit v rozsahu nezbytném pro své rozhodnutí.

V pořadí pátou zásadou uplatňovanou v hlavním líčení je zásada obžalovací.¹²⁴ Důsledek pro řízení před soudem je zřejmý, soud může rozhodovat toliko na podkladě obžaloby podané státním zástupcem a může rozhodnout pouze o skutku, který je v obžalobě uveden.

122 Ustanovení § 2 odst. 13 TŘ.

123 Ustanovení § 2 odst. 4 a 5 TŘ.

124 Ustanovení § 2 odst. 8 TŘ.

Šestou a sedmou zásadou je zásada ústnosti a bezprostřednosti¹²⁵, které spočívají v tom, že *jednání před soudy je ústní a důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslyší.* Listinné důkazy se v řízení před soudem čtou. Důkazy, které si soud opatřuje, by měly být ze zdroje blízkého dokazované skutečnosti, neboť je tím zaručena větší míra spolehlivosti. Zásada bezprostřednosti se projevuje tak, že při rozhodování v hlavním líčení *smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.* Soudce rozhoduje na základě názoru, který si vytvoří bezprostředně po provedeném řízení. Na základě těchto zásad by se měl soudce připravit na hlavní líčení tak, aby zajistil přítomnost obžalovaného, svědků a znalců, ledaže by jejich výslech nepovažoval za nutný. Stejně tak rozhodnout o výsledku prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Osmou zásadou, uplatňovanou v řízení před soudem je zásada presumpce nevinu, která zní: *„dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“*¹²⁶ Soudce musí vůči obžalovanému jednat vždy nestranně, a prokazovat jeho vinu stejně pečlivě jako jeho nevinu. Požadavky, které plynou na soudce z této zásady jsou:

1. rozhodovat „in dubio pro reo“, tedy v pochybnostech ve prospěch obžalovaného. V případě že existují důvodné pochybnosti o vině, které nelze žádným způsobem odstranit, musí soudce vždy vydat zprošťující rozsudek; a
2. prokázat obžalovanému vinu, což též znamená, že obžalovaný není povinen svou nevinu dokazovat. Obžalovaný může během hlavního líčení zůstat zcela pasivní. Základním heslem v této situaci je, že nedokázaná vina je rovna dokázané nevině.

Devátou zásadou, kterou se soudce musí řídit je zásada materiální pravdy, tedy *zásada zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný jeho rozhodnutí.*¹²⁷ Důvodnou pochybností je třeba rozumět takovou pochybnost, která přetrvává i přes důsledné a objektivní přezkoumání určité skutečnosti. Soudce tak musí být přesvědčen o tom, že se uvedená skutečnost stala. Zákonodárce na něj však neklade požadavek absolutní jistoty, neboť by tak mohlo dojít k ochromení soudnictví. Soudce se též musí soustředit pouze na otázky klíčové, jejichž

125 Ustanovení § 2 odst. 11 a 12 TŘ.

126 Ustanovení § 2 odst. 2 TŘ.

127 Ustanovení § 2 odst. 5 TŘ.

vyřešení nemůže ve věci vydat rozhodnutí a nemusí se tak zabývat otázkami druhotnými, které pro nejsou pro řízení podstatné.

Předposlední, desátou, zásadou, která se vyskytuje v řízení před soudem je zásada veřejnosti.¹²⁸ S touto zásadou se pojí možnost veřejnost vyloučit úplně, nebo pouze pro část hlavního líčení. Rozhodnutí však musí být vyhlášeno vždy veřejně.

Poslední zásada, která bude na tomto místě zmíněna je zásada volného hodnocení důkazů.¹²⁹ Soudce hodnotí důkazy *podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu*. Posuzování konkrétních trestních věcí si žádá přihlédnutí k specifickým okolnostem daného případu. Soudce nemůže hodnotit důkazy mechanicky, rovněž není vázán žádným pravidlem, které by určovalo důkazní sílu jednotlivých důkazů. Soudce se musí soustředit jen na zásadní důkazy, tedy takové, z nichž může čerpat informace o předmětu dokazování. Všechny důkazy, které bude brát soudce v potaz při rozhodování musí být získány zákonným způsobem (k tomu viz výše o absolutně a relativně neúčinných důkazech).

Hodnocení důkazů je vlastní myšlenkový pochod soudce, který si takto vytvoří vlastní obraz o skutečnosti, která je předmětem dokazování. Soudce však nemůže postupovat na základě libovůle. Jelikož téměř každé vydané rozhodnutí (vyjma trestního příkazu) musí být odůvodněno, je povinností soudce uvést, jaké skutečnosti považoval za prokazané, které důkazy využil ke svému skutkovému zjištění, a jak uvažoval nad hodnocením provedených důkazů. Obzvlášť důležitá je argumentace týkající se vzájemně si odporujících důkazů a vypořádání se s obhajobou. Odůvodnění je nezbytnou součástí rozhodnutí, neboť nám umožňuje přezkoumat postup soudce, na základě kterého došel k určitému vnitřnímu přesvědčení a zda při něm postupoval správně.¹³⁰

5.3. Nařízení hlavního líčení

Po řádné přípravě hlavního líčení a ověření, že daná věc má projednána soudcem daného soudu, přejde řízení do další fáze, kterou je nařízení hlavního líčení. Zákon ukládá soudci podmínku stanovit den hlavního líčení tak, aby obžalovanému od

128 Ustanovení § 2 odst. 10 TŘ.

129 Ustanovení § 2 odst. 6 TŘ.

130 Podkapitola o základních zásadách čerpána z: HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 247-264; a JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 121-180.

doručení předvolání a státnímu zástupci a obhájci od vyrozumění o konání hlavního líčení zůstala zachována lhůta k přípravě v délce nejméně pěti pracovních dnů. Lhůta může být zkrácena pouze s jejich souhlasem, v případě obžalovaného může být zkrácena pouze pokud se k hlavnímu líčení dostaví a o jeho provedení výslovně požádá. Ostatní osoby, které jsou k hlavnímu líčení předvolány nebo o něm vyrozuměny musí mít třídní lhůtu na přípravu.¹³¹ Jelikož zákon nestanovuje žádná sankci při nesplnění třídní lhůty, lze předpokládat, že není potřeba souhlasu těchto osob s jejím zkrácením.¹³²

Jak je naznačeno výše, některé osoby se k hlavnímu líčení předvolávají, jiné se o něm pouze vyrozumívají. Do první skupiny (předvolávání) řadíme obžalovaného, svědky a znalce. Účast těchto osob na hlavním řízení je možné vynutit i jejich předvedením (vyjma znalce) nebo uložením pořádkové pokuty. Všichni ostatní jsou o hlavním líčení pouze vyrozuměni (tj. obhájce, zákonný zástupce obžalovaného jde-li o nezletilého obžalovaného nebo byl-li zbaven svéprávnosti, poškozený, zúčastněná osoba a státní zástupce). Hlavní líčení nelze konat bez přítomnosti státního zástupce, a eventuálně též obhájce, pokud jsou dány důvody nutné obhajoby.¹³³

Svědka i znalce si soudce předvolá na určitou hodinu, tak aby je mohl řádně vyslechnout a zároveň je co nejméně zatěžoval úkony soudu. Osobu, která si odpykává trest odnětí svobody, nebo je ve vazbě, je třeba předvolat prostřednictvím věznice, resp. vazební věznice, k předvolání se připojí též žádost o její předvedení. Obdobně platí pro osobu, která se nachází v ústavní péči. Ta se předvolává prostřednictvím ústavu, ve kterém se nachází.¹³⁴

K případu přítomnosti obhájce při hlavním líčení se vyjádřila též judikatura, jejíž právní věta zní: „*V případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení ani v něm pokračovat v nepřítomnosti obhájce, a to i tehdy, neúčastní-li se obhájce hlavního líčení na základě dohody s obžalovaným. V takovém případě by došlo konáním hlavního líčení (jeho části) v nepřítomnosti obhájce k porušení práva tohoto obžalovaného na obhajobu a důkazy provedené v nepřítomnosti jeho obhájce by byly vůči tomuto obžalovanému neúčinné.*“¹³⁵ Ustanovení o nutné obhajobě tedy nemohou být obcházena, a to ani v případě, že se tak obhájce a obžalovaný domluvili. S tímto

131 Ustanovení § 198 odst. 1 TR.

132 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 268.

133 JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 572.

134 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 270.

135 Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. října 1999, publ. ve Sb. rozh. tr. pod č. 33/2000, sp. zn. 12 To 96/99.

názorem se ztotožňují, jelikož je v trestním právu rozhodováno o důležitých zájmech obžalovaného, a proto je nutné, aby mu byla zajištěna kvalifikovaná právní pomoc.

Jelikož se trestní řízení vede proti obžalovanému, je vhodné, aby se účastnil hlavního líčení. Není to nicméně jeho povinnost a hlavní líčení lze provést i bez něj. Zákon stanovuje, že hlavní líčení může být provedeno v nepřítomnosti obžalovaného, jen pokud má soud za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení lze dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného. Zároveň musí být splněno těchto pět následujících podmínek:

1. obžaloba byla obžalovanému řádně doručena,
2. obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán,
3. obžalovaný byl o skutku, který je předmětem obžaloby, některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut,
4. bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání,
5. obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.

V případě, že se obžalovaný bez řádné omluvy k hlavnímu líčení nedostaví, a soud rozhodne o tom, že se hlavní líčení bude konat v jeho nepřítomnosti, lze v hlavním líčení přečíst protokoly o výslechu svědků, znalců a spoluobviněných nebo přehrát obrazové a zvukové záznamy pořízené o jejich výslechu provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

Zákonným omezením tohoto oprávnění je případ, kdy je obžalovaný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Pro úplnost zde uvedu třetí případ omezení, kterým je vedení řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, s horní hranicí převyšující pět let. Tento třetí případ se však v řízení před samosoudcem neuplatní. Výše uvedená omezení se však neaplikují, pokud obžalovaný požádá o konání hlavního líčení v jeho nepřítomnosti.¹³⁶

5.4. Průběh hlavního líčení

5.4.1. Zahájení hlavního líčení

¹³⁶ Ustanovení § 202 odst. 2 až 5 TŘ.

Samotný průběh hlavního líčení upravuje zejména trestní řád a jednací řád.¹³⁷ Podle jednacího řádu vyvolá zapisovatel věc, která bude projednávána a zároveň předběžně zjistí, zda se dostavily osoby, které byly k jednání obeslány. Následně vyzve všechny příslušné osoby ke vstupu do jednací síně, do které se vstupuje s nepokrytou hlavou (výjimku tvoří příslušníci ozbrojených sborů ve službě a ženy).¹³⁸

Poté, co se všichni usadí na svá předem stanovená místa, zahájí samosoudce hlavní líčení sdělením věci, která bude projednávána tak, že uvede jméno obžalovaného a trestný čin, pro který je vedeno trestní řízení. Druhým krokem je zjištění, zda se dostavily osoby, které byly k hlavnímu líčení předvolány nebo o něm vyrozuměny, a zjistí jejich totožnost. U osob, u kterých je třeba zachovat lhůtu k přípravě, zjistí, zda tato lhůta byla zachována, a to prostřednictvím doručenek.

Vadné doručení s sebou nese důsledky popsané výše v prvním odstavci kapitoly 5.3., tj. samosoudce se musí dotázat, zda státní zástupce a obhájce souhlasí s provedením hlavního líčení a zda obžalovaný žádá o jeho provedení. Pokud dojde k situaci, že se některá z předvolaných osob nedostavila, rozhodne po slyšení přítomných stran, zda je možno líčení provést, či je nutno jej odročit (formou usnesení, proti kterému nelze podat stížnost).¹³⁹

Jelikož má samosoudce stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda¹⁴⁰, je na něm, aby řídil hlavní líčení a prováděl dokazování. Hlavní líčení by mělo být především důstojné, vážné a účelné, nemělo by tedy být zdržováno výklady, které nemají vztah k projednávané věci. Opatření, která může předseda senátu využít, pakliže někdo narušuje jednání, jsou: výstraha, pořádková pokuta nebo kárný postih jde-li o obhájce nebo státního zástupce a vykázání z jednací síně.

Pořádek v soudní síni může být narušen též pořizováním obrazových nebo zvukových přenosů a obrazových záznamů. Ty lze pořizovat v průběhu soudního jednání jen s předchozím souhlasem samosoudce. Pořizování zvukových záznamů ale nic nebrání a lze je pořizovat s vědomím samosoudce. Pořizování jakýchkoliv záznamů ovšem nesmí narušovat průběh jednání, nebo jeho důstojnost. V takovém případě může jejich pořizování samosoudce zakázat.¹⁴¹

137 Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky ze dne 23. prosince 1991, č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „jednací řád“).

138 Ustanovení § 11 jednacího řádu.

139 Ustanovení § 205 TŘ.

140 Ustanovení § 314b TŘ.

141 Ustanovení § 6 odst. 3 ZSS.

Další otázka, která souvisí s vedením hlavního líčení, je otázka jeho veřejnosti. I přesto, že se hlavní líčení koná v zásadě veřejně, může dojít k vyloučení veřejnosti z různých důvodů. Prvním z nich je vyloučení veřejnosti pro narušování pořádku a mravnosti v soudní síni. Druhým důvodem je ohrožení bezpečnosti nebo jiného důležitého zájmu svědků. A konečně třetím důvodem je ohrožení utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem. Obžalovaný má i přesto právo na to, aby se hlavního líčení účastnili dva jeho důvěrníci.

Jestliže nic nebrání pokračování hlavního líčení, vyzve samosoudce státního zástupce, aby přednesl obžalobu, čímž dojde k naplnění zásady obžalovací. Ten ve svém projevu přečte především označení státního zástupce podávajícího obžalobu, identifikaci obžalovaného a vlastní žalobní návrh (označení skutku a jeho právní kvalifikace) včetně jeho zdůvodnění. Státní zástupce může po zahájení hlavního líčení vzít obžalobu zpět jen za předpokladu, že obžalovaný netrvá na jeho pokračování. Jejím zpětvzetím se věc vrací do přípravného řízení.¹⁴²

5.4.2. Poškozený v hlavním líčení

Dalším krokem, který stanoví zákon je uplatnění nároku poškozeného. Soudce se jej zeptá, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody (nebo nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení) a v jaké výši. V případě, že se poškozený k hlavnímu líčení nedostaví, bude jeho návrh přečten, pokud je obsažen ve spise.¹⁴³ Nejvyšší soud také judikoval, že „*okolnost, že předseda senátu soudu prvního stupně nepřečetl návrh poškozené osoby ze spisu, neodnímá účinky řádně uplatněného nároku na náhradu (škody, nemajetkové újmy, vydání bezdůvodného obohacení)*“.¹⁴⁴ Přednesením nebo přečtením takového návrhu dojde k zahájení adhezního řízení. Tento okamžik je poslední šancí pro poškozeného, aby uplatnil svůj nárok v trestním řízení.¹⁴⁵

Soudce si musí také uvědomit, že ne všem osobám náleží práva poškozeného. Pokud zjistí, že dané osobě tato práva nepřísluší, nepřipustí ji k hlavnímu líčení jako poškozeného.¹⁴⁶

142 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 286-291.

143 Ustanovení § 206 odst. 2 TR.

144 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2015, sp. zn. 7 Tdo 1032/2015.

145 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 182.

146 Ustanovení § 206 odst. 3 TR.

5.4.3. Dokazování

Po vyřešení otázky poškozeného se přistoupí k dokazování. Obecnou úpravu k dokazování nám stanovuje zásada materiální pravdy (popsaná výše v kapitole 5.2.). Předmět a rozsah dokazování se pak musí týkat skutku, který je uvedený v obžalobě. V některých případech je ovšem vhodné se zabývat i okolnostmi jiného skutku než žalovaného, neboť tak může dojít k lepšímu popisu žalovaného skutku nebo obžalovaného.¹⁴⁷

Proces dokazování počíná výslechem obžalovaného. K tomu přistoupí soudce po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného. Další postup není zákonem stanoven a je tak na vůli soudce, jakým způsobem dokazování provede. Je potřeba si uvědomit, že na výslech obžalovaného se uplatní mimo ustanovení § 207 a 208 TŘ též i ustanovení o výslechu obviněného (ust. § 91 až 95 TŘ), obdobně dojde při výslechu svědka k aplikaci obecných ustanovení trestního řádu § 99 a násl.

Před zahájením samotného výslechu prokáže vyslýchaná osoba svou totožnost pomocí občanského průkazu (případně cestovního pasu), posléze dojde k jejímu poučení o právu odepřít výpověď, které nesmí být opomenuto. Obžalovaný¹⁴⁸ i svědek¹⁴⁹ musí být poučení o jejich právech. Po těchto úkonech se přejde k samotné výpovědi. Ta má dvě části, z nichž první je část monologická, kdy se osoba vyjadřuje k předmětu výslechu a druhou částí je část dialogická, která slouží k doplnění výpovědi nebo ujasnění rozporů.¹⁵⁰

Za situace, kdy je obžalovaných více, může samosoudce učinit opatření, aby byl obžalovaný vyslýchán v nepřítomnosti spoluobžalovaných, zejména proto, aby nedošlo k vzájemnému ovlivňování, a poté jej seznámí s obsahem jejich výpovědi. Je-li vedeno hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného, lze přečíst protokol o jeho dřívější výpovědi. K tomuto může rovněž dojít z důvodu odepření výpovědi nebo vzniku podstatných rozporů mezi předchozí výpovědi a výpovědi v hlavním líčení.¹⁵¹

Po výpovědi obžalovaného se obvykle přistoupí k výslechu svědků. Zde je nutné se vyvarovat toho, aby dosud nevyslechnutý svědek nebyl přítomen výslechu

147 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 295.

148 Obžalovaný je poučen zejména podle ustanovení § 33 odst. 1 a § 95 odst. 2 TŘ.

149 Svědek je poučen zejména podle ustanovení § 101 odst. 1 (ve smyslu ust. § 100 odst. 1 a 2 TŘ) a § 95 odst. 2 TŘ (vzhledem k ust. § 103 TŘ), a dále také o možnosti utajení podoby podle ust. § 55 odst. 2 TŘ.

150 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 298 a násl.

151 Ustanovení § 207 a 208 TŘ.

obžalovaného nebo jiných svědků. Zákon též upravuje výslech tzv. utajovaného svědka. K utajení svědka lze přistoupit, pokud existují důvodné obavy, že by svědek nemusel vypovídat v přítomnosti obžalovaného pravdu, nebo by mu (nebo osobě jemu blízké) na základě jeho výpovědi hrozila újma na zdraví nebo vážné nebezpečí. Opatřením chránící svědka může být např. výslech v oddělené místnosti prostřednictvím technických prostředků měnících hlas nebo vykázaní obžalovaného z jednací síně. I v tomto případě musí být obžalovaný seznámen se svědkovou výpovědí poté, co se vrátí do jednací síně.¹⁵²

Zákon umožňuje též namísto výslechu svědka přečíst protokol o jeho výpovědi. K tomu může soud přistoupit, pokud nepovažuje jeho výslech za nutný a má souhlas státního zástupce a obžalovaného. Čtení protokolu je umožněno též pokud byl výslech proveden podle trestního řádu a svědek (nebo spoluobžalovaný) zemřel, stal se nezvěstným, nebo dlouhodobě pobývá v cizině. Tento postup je umožněn též v případě svědka, který bez oprávnění odmítl vypovídat nebo se podstatně odchyluje od předchozí výpovědi (za splnění dalších podmínek stanovených zákonem).¹⁵³

Dokazování lze dále provádět pomocí znaleckých posudků, listinami a věcmi. Znalecké posudky se obvykle vyhotovují v písemné podobě v přípravném řízení. Znalec se na něj poté pouze odvolá a potvrdí jeho správnost a úplnost, jinak jej samosoudce vyzve, aby ho buď nadiktoval do protokolu, nebo napsal. Samosoudce musí při provádění důkazu znaleckým posudkem brát ohled na ustanovení § 105 až 111 TŘ. Obdobně jako předchozí protokoly lze přečíst protokol o výslechu znalce nebo jeho posudek, jestliže byl znalec poučen podle trestního řádu, státní zástupce a obviněný s tím souhlasí a nejsou pochybnosti o správnosti nebo úplnosti posudku.

Věcné důkazy jsou ze zákona ty *předměty, kterými nebo na kterých byl trestný čin spáchán (... a) prokazují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost a mohou být prostředkem k odhalení a zjištění trestného činu a jeho pachatele (...)*. Listinné důkazy jsou *listiny, které svým obsahem prokazují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost vztahující se k trestnému činu nebo k obviněnému*. U věcných a listinných důkazů se zkoumá zejména jejich pravost a neporušenost. Tyto důkazy musí samosoudce předložit stranám řízení k nahlédnutí.¹⁵⁴

Poslední ustanovení trestního řádu, které se týká dokazování je součinnost stran. Subjekty trestního řízení mohou klást vyslýchaným osobám otázky poté co samosoudce

152 ŠÁMAL, P., GRIVNA, T., a kol. *Trestní řád: komentář...*, s. 2623.

153 Ustanovení § 211 TŘ.

154 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 309-312.

s výsledkem skončí, strany mohou dále důkazy navrhopvat a provádět a po provedení všech důkazů se jich samosoudce zeptá, zda mají zájem na doplnění dokazování.¹⁵⁵

5.4.4. Závěr hlavního líčení

Soudce smí ze zákona přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení¹⁵⁶. Je proto potřeba, aby byl o proběhlém dokazování pořízen protokol, který mu poskytuje podklad pro další rozhodnutí. Soudce tak obvykle činí prostřednictvím zapisovatele a protokol musí být vždy sepsán v českém jazyce.

Jestliže nejsou učiněny návrhy na provedení dalších důkazů (nebo bylo-li dokazování prohlášeno za ukončené), přejde hlavní líčení do svého závěru, kde samosoudce udělí slovo k závěrečným řečem. Osoby, které mají udělené slovo k závěrečné řeči nelze přerušit, ledaže by zjevně vybočovaly z mezí projednávané věci.

Pořadí osob je částečně dané zákonem. Jako první mluví státní zástupce, poté v pořadí určeném soudcem poškozený, zúčastněná osoba (eventuálně jejich zmocněnec), obhájce obžalovaného a obžalovaný (ten musí mluvit vždy jako poslední). Obžalovaný má navíc právo posledního slova, během kterého mu nesmí být kladeny žádné dotazy.

Cílem závěrečných řečí a posledního slova je ovlivnění soudce předtím, než ve věci vynese rozhodnutí. Státní zástupce zastupující veřejnou žalobu vyjádří své stanovisko k provedeným důkazům, osobě pachatele, nebezpečnosti činu a navrhne trest a jeho sazbu, kterou by měl soud obžalovanému uložit. Poškozený a zúčastněná osoba se obvykle vyjadřují pouze k otázkám, které se jich týkají.

Jelikož je obhájce povinen jednat pouze ve prospěch obžalovaného, tak se jeho závěrečná řeč zaměří zejména na prokázání jeho nevinu, eventuálně oslabení důkazní situace státního zástupce a zdůraznění důkazů svědčících ve prospěch klienta. Obdobnou podstatu bude mít i závěrečná řeč obžalovaného. Pokud by se po závěrečné řeči obhájce nebo obžalovaného znovu ujal slova státní zástupce, musí být těmto osobám dáno právo na repliku.

Součástí protokolu o hlavním líčení musí být konečné návrhy, a to včetně podporujících argumentů.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Ustanovení § 215 TŘ.

¹⁵⁶ Srov. zásada bezprostřednosti a ústnosti v kap. 5.2.

¹⁵⁷ HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 320-322; a také ustanovení § 216 a 217 TŘ.

5.4.5. Odročení hlavního líčení

Institutu odročení se využije v případě, že se nastane nějaká překážka, pro kterou nelze hlavní líčení provést, nebo v něm pokračovat. Soudce je povinen určit den konání dalšího hlavního líčení (případně lze odročit též na neurčito). Samosoudce si rovněž zjistí, zda strany řízení navrhnou další důkazy, které by měl opatřit k dalšímu líčení.¹⁵⁸

Důvodem pro odročení nejčastěji bývá situace, kdy se nedostavily předvolané osoby (zejména obžalovaný, nebo obhájce), nebo nelze provést dokazování z důvodu nepřítomnosti svědků nebo znalců. Popřípadě v dokazování nelze pokračovat, protože je potřeba jej doplnit o další svědky, znalce nebo jiné důkazy. Důvodem může být též nedodržení lhůty pro přípravu stran.¹⁵⁹

Odročené hlavní líčení zahájí samosoudce tím, že sdělí podstatný obsah dosavadního jednání (pokud není potřeba provést hlavní líčení znovu pro podstatnou vadu řízení). Jestliže došlo k uplynutí delší doby, může za souhlasu státního zástupce a obviněného přečíst podstatný obsah protokolu o hlavním líčení, jinak musí být hlavní líčení provedeno znovu.¹⁶⁰ Hlavní líčení musí být též provedeno celé znovu, byl-li vyměněn samosoudce.

Uvědomí-li si samosoudce, že hlavní líčení nebude možné provést v daném termínu, může jej rovněž přeložit nebo zrušit, o čemž strany vyrozumí.¹⁶¹

5.5. Rozhodnutí soudu v hlavním líčení

Samosoudce z povahy věci nemůže konat závěrečnou poradu, protože by se neměl s kým radit. Přesto si musí ale pro sebe zvážit všechny skutečnosti, o kterých by se jinak radil senát. Měl by se především zaměřit na to, zda se řešený skutek stal, zda naplňuje znaky trestného činu, zda jeho trestnost nezanikla, zda byl skutek spáchán obžalovaným, zda je obžalovaný trestně odpovědný, zda má být obžalovanému uložen trest (a pokud ano, tak jaký a v jaké výměře), a konečně zda má rozhodnout o náhradě škody.¹⁶²

158 Ustanovení § 219 odst. 1 a 2 TR

159 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 234.

160 Ustanovení § 219 odst. 3 TR.

161 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 317-319.

162 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 323 a násl.

Zákon dále soudci stanoví podmínku, že může rozhodovat „*jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu*“. Není však vázán jeho právním posouzením. Pojem totožnost skutku je vysvětlen výše v kapitole 3.2.1. Rovněž smí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které byly předloženy a provedeny stranami, nebo které sám aktivně doplnil.¹⁶³

Soudce je oprávněn ve věci učinit celou řadu rozhodnutí. Prvním z nich je vrácení věci státnímu zástupci. K tomu může dojít ze dvou důvodů. Zaprvé došlo-li podle výsledků hlavního líčení k podstatné změně okolností případu a věc je potřeba dále prošetřit, a za druhé je-li na základě výsledků hlavního líčení zřejmé, že obžalovaný spáchal další skutek, který je trestným činem, a zároveň o vrácení věci požádal státní zástupce vzhledem k potřebě společného projednání.¹⁶⁴ Na základě osobních zkušeností získaných při praxi na obvodním státním zastupitelství si myslím, že k žádosti státního zástupce o vrácení věci dochází spíše výjimečně, neboť je pro něj mnohem jednodušší a rychlejší věci nespojovat.

Druhým rozhodnutím je předložení věci nejbližše společně nadřízenému soudu (nejbližše nadřízený jemu a soudu, o kterém si myslí že je příslušný) k rozhodnutí o příslušnosti. Toto rozhodnutí ovšem nemůže učinit, pokud by šlo o příslušnost místní, která nebyla obžalovaným rozporována, nebo mu věc již byla jednou přikázána nadřízeným soudem a nedošlo k podstatné změně okolností. Stejně tak může věc postoupit jinému orgánu, dojde-li k názoru, že nejde o trestný čin, ale o přestupek či kárné provinění.¹⁶⁵

Za třetí může rozhodnout o zastavení trestního stíhání v případě, že je dána okolnost uvedená v ust. § 11 TŘ (např. promlčení trestního stíhání, smrt obžalovaného nebo jeho trestní neodpovědnost z důvodu věku a jiné), nebo z důvodu uvedeného v ust. § 172 odst. 2 TŘ (tedy z důvodů neúčelnosti trestního stíhání). Taktéž může trestní stíhání podmíněně zastavit, nebo rozhodnout o narovnání (podle ust. § 307, resp. 309 TŘ).¹⁶⁶

Čtvrtým rozhodnutím, které může učinit je dočasné přerušování trestního stíhání, ve kterém se pokračuje, jakmile pominou jeho důvody. Těmi jsou zejména důvody týkající se obžalovaného, jako např. jeho nemožnost chápat smysl trestního stíhání,

163 Ustanovení § 220 TŘ.

164 Ustanovení § 221 TŘ.

165 Ustanovení § 222 TŘ.

166 Ustanovení § 223 a 223a TŘ.

dočasná procesněprávní exempce, nebo protože mu nelze doručit předvolání k hlavnímu líčení.¹⁶⁷

V případě že samosoudce neučiní ani jedno ze čtyř výše uvedených rozhodnutí, rozhodne ve věci rozsudkem, na základě kterého vysloví, zda je obžalovaný vinný, nebo zda se obžaloby zprošťuje, z čehož tedy vyplývá, že rozsudek může být buď odsuzující, nebo zprošťující. Pakliže soud obžalovaného upozorní na možnost přísnějšího posouzení skutku, může jej uznat vinným i podle ustanovení přísnějšího.¹⁶⁸ Důvody pro zproštění jsou:

1. neprokázání skutku uvedeného v obžalobě,
2. žalovaný skutek není trestným činem,
3. nepřičitatelnost jednání obžalovanému,
4. trestní neodpovědnost nepřičetného obžalovaného,
5. zánik trestnosti činu.¹⁶⁹

Dojde-li k řádnému uplatnění nároku poškozeného a tento nárok dosud nebyl uspokojen, uloží soudce obžalovanému povinnost nahradit majetkovou škodu (nebo nemajetkovou újmu, nebo vydat bezdůvodné obohacení). Stejně tak ale může poškozeného odkázat do řízení civilního, pokud nemůže vydat rozhodnutí o náhradě škody (nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení) z důvodu nedostatečného podkladu pro vydání rozhodnutí, nebo by kvůli tomuto rozhodnutí musel konat další dokazování, kterým by došlo k výraznému prodloužení trestního řízení. Poškozený bude do civilního řízení odkázán také tehdy, rozhodne-li soud o náhradě škody atd. jen zčásti, nebo dojde ke zproštění obviněného. Dalším výrokem, který může rozsudek obsahovat je výrok o uložení ochranného opatření (ten může vydat i bez návrhu státního zástupce).¹⁷⁰

Náležitosti rozsudku jsou uvedeny v ustanoveních § 120 a násl. TŘ. Rozsudek začíná slovy „Jménem republiky“, po kterých následuje označení soudu a soudce, který jej vydal, den a místo vyhlášení, výrok, odůvodnění a poučení o možnosti podat proti němu opravný prostředek – tj. odvolání.¹⁷¹

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně. Samosoudce nejprve vybidne všechny přítomné, aby povstali, a poté přejde k samotnému vyhlášení, které spočívá v přečtení slov „Jménem republiky“, výroku, zásadní části odůvodnění a poučení. Po přečtení

167 Ustanovení § 224 TŘ.

168 Ustanovení § 225 TŘ.

169 Ustanovení § 226 TŘ.

170 Ustanovení § 228-230 TŘ.

171 Ustanovení § 120 TŘ.

těchto částí vyzve přítomné, aby se posadili, sám se také posadí, rozsudek odůvodní a přednese poučení. Po vyhlášení rozsudku vznese soudce dotaz, zda budou strany podávat opravný prostředek. Tímto končí hlavní jednání a soudce vybídne strany k opuštění jednací síně.¹⁷²

172 HRACHOVEC, P., a kol. *Op. cit.*, s. 335-337.

6. Zjednodušené řízení

Významnou odchylkou, která odlišuje řízení před samosoudcem a řízení před senátem je možnost vést zjednodušené řízení. To lze konat v případě, že ve věci bylo konáno zkrácené přípravné řízení (podle ustanovení § 179a a násl. TŘ) jehož výsledkem bylo podání návrhu na potrestání. S tím také souvisí otázka zahájení trestního stíhání, které je zahájeno poté, co je soudu doručen návrh na potrestání.¹⁷³

Prvním krokem, který samosoudce učiní, je přezkum návrhu na potrestání (z hledisek uvedených v ust. § 181 odst. 1 a § 186 TŘ) a splnění podmínek pro konání zjednodušeného řízení. Pokud nejsou všechny podmínky splněny, musí návrh na potrestání odmítnout a vrátit věc státnímu zástupci do přípravného řízení, který nařídí konat vyšetřování.¹⁷⁴ Pokud samosoudce neučiní žádné rozhodnutí uvedené v ust. § 314c odst. 1 nebo odst. 6 TŘ, nařídí ve věci hlavní líčení (podle ust. § 314d TŘ), nebo ve věci vydá trestní příkaz.¹⁷⁵

V případě, že je soudu spolu s návrhem na potrestání předán i zadržený podezřelý, musí jej samosoudce vyslechnout jako obviněného do 24 hodin od jeho předání. Výslech je veden především k objasnění okolností zadržení, vazebních důvodů a dále k tomu, které skutečnosti jsou podezřelým považovány za nesporné, a zda souhlasí s tím, že tyto skutečnosti nebudou v hlavním líčení dokazovány. Samosoudce poté buď vydá rozhodnutí, které může vydat mimo hlavní líčení (podle ustanovení § 231 TŘ), nebo obviněnému doručení předvolání k hlavnímu líčení. To se může konat s jeho souhlasem ihned po jeho výslechu. Bere-li samosoudce do vazby obviněného, který nemá obhájce, musí mu umožnit si jej zvolit ve stanovené lhůtě, nebo mu jej ustanoví.¹⁷⁶

Zákon¹⁷⁷ dále stanoví, že nedojde-li k zadržení podezřelého, může samosoudce rozhodnout o tom, zda je potřeba jej předvolat k výslechu, nebo ihned nařídít hlavní líčení, eventuálně vyřídit věc trestním příkazem. K tomuto závěru dojde na základě protokolu o výslechu podezřelého.¹⁷⁸

173 Ustanovení § 314b odst. 1 TŘ.

174 Ustanovení § 314c odst. 1 a 6 TŘ.

175 CHMELÍK, J a kol. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 430.

176 Ustanovení § 314b odst. 2 TŘ.

177 Ustanovení § 314b odst. 3 TŘ.

178 CHMELÍK, J a kol. *Op. cit.*, s. 431.

Zjednodušené hlavní líčení upravuje zákon v ustanovení § 314d odst. 2 TŘ. V něm samosoudce vyslechne obviněného, dále může přečíst protokol o výslechu podezřelého, pokud jedná v jeho nepřítomnosti, nebo odmítne vypovídat nebo se objeví podstatné rozpory mezi jeho dřívější výpovědí a jeho údaji při hlavním líčení. Hlavní odchylkou od standardního hlavního líčení je ovšem možnost upuštění od dokazování skutečností, které státní zástupce i obviněný označili za nesporné a není třeba o těchto prohlášeních pochybovat. Samosoudce taktéž může se souhlasem státního zástupce a obviněného přečíst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů.¹⁷⁹

K podmínkám čtení úředních záznamů se vyjádřila judikatura v rozhodnutí tak, že *„jestliže se hlavní líčení ve zjednodušeném řízení koná v nepřítomnosti obžalovaného, nelze (...) číst úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů, neboť takto je možno postupovat jen s jeho souhlasem. To neplatí, pokud takový souhlas byl dán obžalovaným předem.“*¹⁸⁰

Rozhodne-li se ovšem samosoudce spojit věci v nichž byla podána jak obžaloba, tak i návrh na potrestání, nemůže ve věci konat zjednodušené řízení, tedy nemůže číst výpověď podezřelého, nebo konat hlavní líčení v nepřítomnosti obžalovaného.¹⁸¹

Konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného se věnoval Nejvyšší soud, který ve svém usnesení stanovil, že: *„Hlavní líčení lze konat v nepřítomnosti obžalovaného i ve zjednodušeném řízením před samosoudcem po podání návrhu na potrestání (...). V případě zkráceného přípravného řízení nemůže dojít ke skončení vyšetřování, a proto obviněnému ani nelze umožnit, aby poté prostudoval spis a učinil návrhy na doplnění vyšetřování. Tato podmínka stanovená pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného (...) se v případě zjednodušeného řízení před samosoudcem neuplatní.“* Důležité také je, že Nejvyšší soud v tomtéž usnesení dovedl, že konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného za uvedených předpokladů neodporuje právu na spravedlivý proces podle Listiny, za předpokladu, že soudní řízení jako celek není dotčeno v takové míře a takovým způsobem, aby pozbylo podstatných rysů spravedlivého procesu.¹⁸²

179 Ustanovení § 314d odst. 2 TŘ.

180 Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. března 2003, sp. zn. 12 To 113/2003, publ. ve Sb. rozh. tr. pod č. 4/2004.

181 DRAŠTÍK, A., a kol. *Trestní řád: komentář*, s. 784-785.

182 Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. června 2011, sp. zn. 4 Tdo 659/2011, publ. ve Sb. rozh. tr. pod č. 32/2012.

De lege ferenda lze uvést, že výhody konání zjednodušeného hlavního líčení byly v průběhu času omezeny, tudíž lze zvážit, zda by nebylo vhodné systematicky zařadit tuto formu hlavního líčení za ustanovení o konání standardního hlavního líčení.

7. Vykonávací řízení

V neposlední řadě nesmíme opomenout roli samosoudce v řízení vykonávacím. Z ustanovení o samosoudci vyplývá, že samosoudce má stejná práva a povinnosti jako senát a jeho předseda, a proto všude tam, kde ustanovení vykonávacího řízení mluví o předsedovi senátu, můžeme dosadit samosoudce.

Příslušnost ve vykonávacím řízení obecně upravuje ustanovení § 315 TŘ. Podle něj výkon rozhodnutí zařizuje ten orgán, který jej učinil a dále opatření k výkonu trestů, ochranných opatření a vymáhání nákladů trestního řízení činí soudce, který věc rozhodl v prvním stupni.¹⁸³

Jde-li o výkon trestu odnětí svobody, zašle samosoudce příslušné věznicí nařízení výkonu trestu a odsouzeného vyzve k nástupu do výkonu trestu (v případě že je dosud na svobodě). Ze zákonných důvodů může samosoudce nařídit jeho dodání do výkonu trestu (pokud je zde důvodná obava že uprchne, bude se skrývat, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a další). Výkon trestu odnětí svobody může být též odložen či přerušeno, o čemž také činí rozhodnutí samosoudce.¹⁸⁴

Složitější je otázka rozhodnutí o podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody, o kterém rozhoduje soud (na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice) ve veřejném zasedání, ale stejně tak může rozhodnutí o tom, že se odsouzený podmíněně propouští vydat samosoudce (na návrh ředitele věznice) se souhlasem státního zástupce.¹⁸⁵

Další rozhodnutí, která činí samosoudce ze zákona jsou např. uložení odsouzenému zákaz vycestovat do zahraničí do doby, než si vykoná trest; započítání vazby a trestu odnětí svobody; nařízení výkonu trestu domácího vězení (jeho odkladu, přerušování, změny místa výkonu, či přeměny na trest odnětí svobody); o přeměně peněžitého trestu v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací; a další.

Vzhledem k rozsahu práce se tato kapitola nebude věnovat všem případům, ve kterých činí rozhodnutí samosoudce a ve kterých rozhoduje soud. Cílem je poukázat na to, že zde existuje zdánlivá nesystematičnost v příslušnosti k rozhodování.

183 Ustanovení § 315 TŘ.

184 Ustanovení § 321 TŘ.

185 Ustanovení § 331 TŘ.

Úvahou de lege ferenda je, že by bylo vhodné změnit právní úpravu trestního řádu tak, aby veškerá rozhodnutí ve vykonávacím řízení činil pouze předseda senátu, resp. samosoudce. Na základě sjednocení příslušnosti k rozhodování by zajisté došlo k rychlejšímu vyřizování vybraných rozhodnutí a nemuselo by docházet k zasedáním soudu, jelikož jde o záležitosti, které dle mého názoru může vyřídit soudce jediný tzv. od stolu.

8. Shrnutí úvah de lege ferenda

Poslední kapitola diplomové práce shrne úvahy, ke kterým jsem dospěl na základě popisu a rozboru jednotlivých ustanovení trestního řádu týkajících se trestního řízení před samosoudcem. Pravděpodobně nejdůležitější kapitolou, ve které byly uvedeny úvahy de lege ferenda je druhá kapitola (Obecně k řízení před samosoudcem). Jak je v této kapitole uvedeno, současný právní stav nevyhovuje potřebám praxe a rozděluje odbornou veřejnost. Rozcházejí se zejména názory soudců krajských soudů, kteří na základě odlišného výkladu ustanovení trestního řádu a zákona o soudech a soudcích rozhodují v obdobných věcech tu v senátu, tu jako samosoudci, a také teoretiků trestního práva, kteří na problémy právní úpravy upozorňují ve svých učebnicích a komentářích v poznámkách pod čarou. Věřím, že rekonstrukce trestního řádu ustálí rozdílnou rozhodovací praxi a zavede v této otázce pořádek.

Úvahy v kapitole týkající se trestního příkazu jsou konfrontovány zejména s úvahami významného teoretika Jelínka a dále s doporučením Rady Evropy. Jak je z kapitoly patrné, lze poznamenat, že nedocházím vždy ke stejným závěrům jako Jelínek, nebo nesouhlasím s některými závěry doporučení Rady Evropy. U vybraných otázek jsou uvedeny oba názory a taktéž i porovnání s pracovní verzí paragrafového znění nového trestního řádu.

V šesté kapitole (Zjednodušené řízení) vyjadřuji pouze malou úvahu nad změnou systematiky trestního řádu, a to nad začlenění zjednodušeného řízení konaného samosoudcem za ustanovení o hlavním líčení konaném před senátem. Důvodem pro takový návrh je, že dřívější právní úprava zajišťovala samosoudci více úlev, kvůli kterým pro něj bylo výhodnější konat zjednodušené hlavní líčení. Jelikož dochází k postupnému vyprazdňování tohoto institutu, myslím si, že již není vhodné jeho zařazení pod ustanovení týkajících se odklonů v trestním řízení.

Posledním bodem, kde navrhuji změnu právního řádu jsou ustanovení týkající se vykonávacího řízení. Po bližším seznámení s právní úpravou, která vykonávací řízení upravuje jsem došel k závěru, že tato úprava postrádá navenek vnitřní systematiku. Různé otázky jsou řešeny buďto předsedy senátů (resp. samosoudci) nebo soudy. Nejsem si jist, zda je tento stav vhodný, a navrhuji, aby v budoucnu došlo ke sjednocení

úpravy rozhodování, a to tak, aby o všech otázkách, které se týkají vykonávacího řízení rozhodoval předseda senátu, resp. samosoudce.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo komplexně zpracovat problematiku trestního řízení před samosoudcem, a to jak z pohledu historického, současného, tak i možného budoucího. Téma pro své praktické zaměření nebývá příliš často zpracováno v takové šíři, jak by si zasloužilo, ačkoliv se najde mnoho odborných prací a článků na témata podobná, jako je např. trestní příkaz, nebo odklony v trestním řízení.

Práce je po krátkém úvodu členěna do osmi kapitol. První kapitola se zabývá historickým exkurzem do trestního řízení před samosoudcem, a to od 19. století až do současnosti. Ve druhé kapitole jsem se zabíral problematikou a v současnosti živě diskutovanou otázkou rozhodování samosoudců u krajského soudu, v níž jsem dospěl k závěru, že u něj rozhodovat může, nicméně by bylo vhodné, aby došlo k přijetí novely (event. nové právní úpravy) trestního řádu. Současně též předkládám některé náměty k úpravě právního řádu.

Třetí kapitola již uvozuje samotné jádro práce, a to průběh trestního řízení, které je v práci popsáno metodou step-by-step. Po přezkumu obžaloby, kterému se věnuje třetí kapitola, práce plynule navazuje na trestní příkaz, který je předmětem kapitoly čtvrté. Ta se mu věnuje po všech stránkách, včetně úvah de lege ferenda.

Pátá kapitola upravuje hlavní líčení. Popisuje zde postup samosoudce od okamžiku, kdy je mu na stůl doručena obžaloba, až po vydání rozhodnutí. Dále se zabývá základními zásadami trestního řízení, k jejichž uplatnění dochází v nejširší míře právě v hlavním líčení. Šestá kapitola pojednává o zjednodušeném řízení a popisuje hlavní výhody, které tato forma hlavního líčení má, včetně krátkého zamyšlení o možné změně právní úpravy. Sedmá kapitola se v krátkosti zabývá vykonávacím řízením a také dává podnět k zamyšlení nad možnou novelou trestního řádu.

V osmé kapitole jsou shrnuty úvahy de lege ferenda, ke kterým jsem v průběhu psaní práce dospěl. Jelikož bylo cílem práce nejen popsat právní úpravu, ale též poukázat na některé sporné otázky v soudobé teorii a judikатурní praxi, a uvést jejich možná řešení, myslím si, že cíl práce byl naplněn. Nepředpokládám, že by se práce stala podkladem pro širší dialog ohledně změny institutu samosoudce, ale myslím si, že může posloužit jako ucelený zdroj informací pro studenty právnických fakult, kteří by se rádi

stali trestními soudci, ale dosud příliš netuší, co všechno obnáší práce samosoudce na prvním stupni.

Seznam zkratk

trestní řád 1873	zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního
Ústava 1920	zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
trestní řád 1950	zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním
trestní řád 1956	zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
Ústava 1960	zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
trestní řád nebo TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
ZSS	zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
TOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
jednací řád	vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BLÁHOVÁ, Ivana. Rekodifikace trestního práva procesního v letech 1948-1950. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-59-9
- BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. Právnícká dvouletka: rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0.
- DRAŠTÍK, Antonín. Trestní řád: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7.
- FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. Trestní právo procesní. 6., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8.
- HERRNRITT, Vilém, KALLAB, Jaroslav. Trestní řád československý a předpisy jej doplňující: platné v Čechách a v zemi Moravsko-slezské. Druhé přepracované a rozmnožené vydání. Praha: Československý Kompas, 1931. Komentované zákony československé republiky.
- HRACHOVEC, Petr, Zdeněk SOVÁK, Pavel ŠÁMAL a František PŮRY. Trestní řízení před soudem prvního stupně. Praha: Beck, 1996. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-049-4.
- CHMELÍK, Jan. Trestní řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6.
- JELÍNEK, Jiří. Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2015, trestní sekce. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-109-0.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-278-3.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.

- JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.9. 2018. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-302-5.
- MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydání čtvrté, (v nakladatelství Leges vydání první). Praha: Leges, 2010. Student. ISBN 978-80-87212-39-4.
- PROUZA, Daniel, Petr SMEJKAL. Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 TrŘ. Trestněprávní revue. 2007, č. 9.
- REPÍK, Bohumil. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, 2002. Výběrové texty. ISBN 80-86199-57-6.
- RŮŽEK, Antonín. Československé trestní řízení. Praha: Panorama, 1982. Učebnice.
- RŮŽEK, Antonín. Trestní řád: komentář. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Panorama, 1981. Zákony (komentář).
- SCHELLE, Karel. Vývoj trestního řízení. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo. ISBN 978-80-7418-139-9.
- SOLNAŘ, Vladimír. Československý trestní řád platný v Čechách na Moravě a ve Slezsku: (s vedlejšími předpisy, které jej doplňují). Praha: nákladem spolku českých právníků "Všehrd", 1932. Československé zákony.
- SOLNAŘ, Vladimír. Československé trestní řízení. Praha, 1963. Učebnice.
- SOLNAŘ, Vladimír. Učebnice trestního řízení platného v zemi české a moravskoslezské. Praha: Melantrich, 1946.
- ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené, rok 1896. Dostupné na <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1896&page=686> (12. června 2019).
- Přehled agend, S_AS_12 Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu u OS. Dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-agend.html> (12. června 2019).
- Rekodifikace trestního práva procesního. Pracovní verze paragrafového znění, která byla podkladem pro jednání Komise pro nový trestní řád, které se uskutečnilo 8. dubna 2019. Dostupné na <https://tpp.justice.cz/> (12. června 2019).
- Doporučení Rady Evropy 87/18 o zjednodušení trestního řízení, dostupným též na https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804e19f8.

3. Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého
- Zákon č. 119/1873 ř. z., trestní řád
- Zákon č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky
- Nařízení ministra spravedlnosti, kterým se vydává nový jednacím řád pro soudy první a druhé stolice, č. 112/1897 ř. z.
- Zákon č. 471/1921 Sb. z. a n., o změně některých ustanovení trestního práva, a jímž se mění další jeho ustanovení
- Výnos ministerstva spravedlnosti č. 15.798/27
- Zákon č. 217/1896 ř. z., o organizaci soudní
- Nařízení o německém soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava, RGBI. I., S. 752
- Nařízení o výkonu soudní pravomoci v Protektorátu Čechy a Morava, RGBI. I., S. 754
- Vládní nařízení č. 306/1939 Sb.
- Vládní nařízení 396/1940 Sb.
- Vládní nařízení 143/1942 Sb.

- Vládní nařízení č. 184/1944 Sb.
- Vyhláška ministra vnitra, č. 30/1945 Sb., o platnosti ústavního dekretu presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním
- Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 149/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 48/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon č. 558/1991 Sb., kterým se mění a doplňují trestní řád a zákon o ochraně státního tajemství
- Zákon č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
- Zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb.
- Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

4. Seznam použité judikatury

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 1970, sp. zn. 3 Tz 120/70 (18/1971 Sb. rozh. tr.)
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24. srpna 1971, Tpjf 102/70 (11/1972 Sb. rozh. tr.)

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. srpna 1974, sp. zn. 4 Tz 130/74 (4/1975 Sb. rozh. tr.)
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 16. prosince 1974, Plsf 3/74 (1/1975 Sb. rozh. tr.)
- Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. ledna 1995, sp. zn. 4 To 968/94 (40/1999 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. ledna 1998, sp. zn. 9 To 152/97 (11/1999 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. října 1999, sp. zn. 12 To 96/99 (33/2000 Sb. rozh. tr.).
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. ledna 2000, sp. zn. 4 Tz 209/99.
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20 února 2002, sp. zn. II. ÚS 213/2000, ve znění opravného usnesení ze dne 7. března 2002.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. března 2003, sp. zn. 12 To 113/2003 (4/2004 Sb. rozh. tr.)
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. dubna 2008, sp. zn. 16 T 10/2007.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2008, sp. zn. 5 To 41/2008.
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/09.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. června 2011, sp. zn. 4 Tdo 659/2011 (32/2012 Sb. rozh. tr.)
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2015, sp. zn. 7 Tdo 1032/2015.

5. Seznam ostatních zdrojů

- BĚLOHRADSKÁ, Lucie. Trestní řízení před samosoudcem [online]. 2017. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/162004>.
- Osobní konzultace s obvodním státním zástupcem Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1
- Osobní konzultace s JUDr. Jiřím Šoušou, Ph.D.

Řízení před samosoudcem

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje právní úpravě trestního řízení před samosoudcem a jejím cílem je nejen popis všech aspektů takového trestního řízení, ale i uvedení sporných otázek a jejich zodpovězení. Dalším cílem práce je vyhledat právní úpravu, která je dle mého názoru nevhodná, a poskytnout řešení ve formě úvah de lege ferenda, včetně vyjádření k možné budoucí právní úpravě. Na základě metod deskripce, analýzy a historické komparace práce poskytuje komplexní pohled na institut samosoudce za využití komentovaných právních předpisů, odborné literatury a judikatury soudů.

První kapitola se podrobně věnuje historickému vývoji role samosoudce, a to od roku 1918 (resp. od roku 1873, jelikož došlo k převzetí rakousko-uherské právní úpravy) až do současnosti. Druhá kapitola řeší otázku, zda může samosoudce rozhodovat i u krajského soudu, nebo pouze u soudu okresního.

V následujících kapitolách se nachází jádro práce, které je popsáno v třetí až páté kapitole. Třetí kapitola uvádí první úkony samosoudce poté, co je mu doručena obžaloba. Čtvrtá kapitola se věnuje trestnímu příkazu, který může být vydán pouze samosoudcem. Nicméně popis trestního příkazu je pouze povrchní, a v závěru kapitoly je opět uvedeno několik úvah de lege ferenda. Pátá, nejobsáhlejší, kapitola se již týká samotného hlavního líčení, tedy nejdůležitějšího stádia trestního řízení, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu obžalovaného. Kapitola podrobně rozebírá všechny úkony, které musí být provedeny pro to, aby hlavní líčení mohlo úspěšně proběhnout (tj. od jeho přípravy, nařízení a průběhu až po všechna rozhodnutí, která v něm může samosoudce učinit). Zvláštní podkapitola se věnuje též základním zásadám, které se projevují v hlavním líčení, a které mají na průběh hlavního líčení významný vliv.

Šestá kapitola se zabývá zjednodušeným řízením, které navazuje na zkrácené přípravné řízení. Jsou v ní popsány výhody hlavního líčení ve zjednodušeném řízení oproti standardnímu hlavnímu líčení a krátká úvaha o možné budoucí právní úpravě. V sedmé kapitole velmi krátce nastiňuji vykonávací řízení a zamýšlím se nad tím, jak tuto právní úpravu vylepšit. Poslední, osmá, kapitola shrnuje úvahy de lege ferenda, které

jsou uvedeny na konci některých kapitol. V závěru poté odpovídám na otázku, zda se podařilo naplnit cíl diplomové práce.

Klíčová slova: samosoudce, trestní řízení, hlavní líčení, zjednodušené hlavní líčení

Criminal procedure in front of a single judge

Abstract

The master thesis focuses on the legislation concerning criminal procedure in front of a single judge and its purpose is not only the description of all aspects of such criminal procedure but also the presentation of disputable questions and their answers. Another objective of the thesis is to identify inappropriate legislation and provide solutions in the form of *de lege ferenda* thoughts, including the provision of opinions as to future legislation. Based on methods of description, analysis and historical comparison, the master thesis provides a comprehensive view on the single judge, while using commented legislation, academic literature and case law.

The first chapter closely describes the historical evolution of the role of the single judge from 1918 (respectively since 1873 as the Austrian-Hungarian legislation had been adapted) until today. The second chapter solves a problematic question whether the single judge can administer justice at a regional court or only at a county court.

The following chapters focus on the core of the thesis, which is described in the next three chapters. The third chapter presents the very first actions of the single judge after the prosecution is delivered to him. The fourth chapter is dedicated to the criminal order which can be issued only by the single judge. However, the criminal order is described only briefly and the ending of the chapter also provides a few thoughts *de lege ferenda*. The fifth chapter is the largest one and deals with the trial. The trial is the most important stage of criminal procedure where is discussed the question of guilt and punishment. The chapter focuses in detail on all the actions which must be done so the trial can take place successfully (i.e. from its preparation, the setting of a date for the trial, to all the decisions which can be made by a single judge). A specific subchapter focuses on the basic principles which are reflected during the trial and have a significant influence on the trial.

The sixth chapter focuses on a simplified trial which follows simplified pre-trial proceedings. There the advantages of a simplified trial compared to a standard trial are described and a short thought about future legislation is provide too. In the seventh

chapter I very briefly discuss the legislation concerning procedure of judgment execution and think about possible ways to improve the legislation. The last (eighth) chapter summarises all the de lege ferenda thoughts which are provided at the end of some chapters. In the conclusion, I answer the question whether I successfully fulfilled the purpose of the master thesis.

Key words: a single judge, criminal procedure, trial, simplified trial